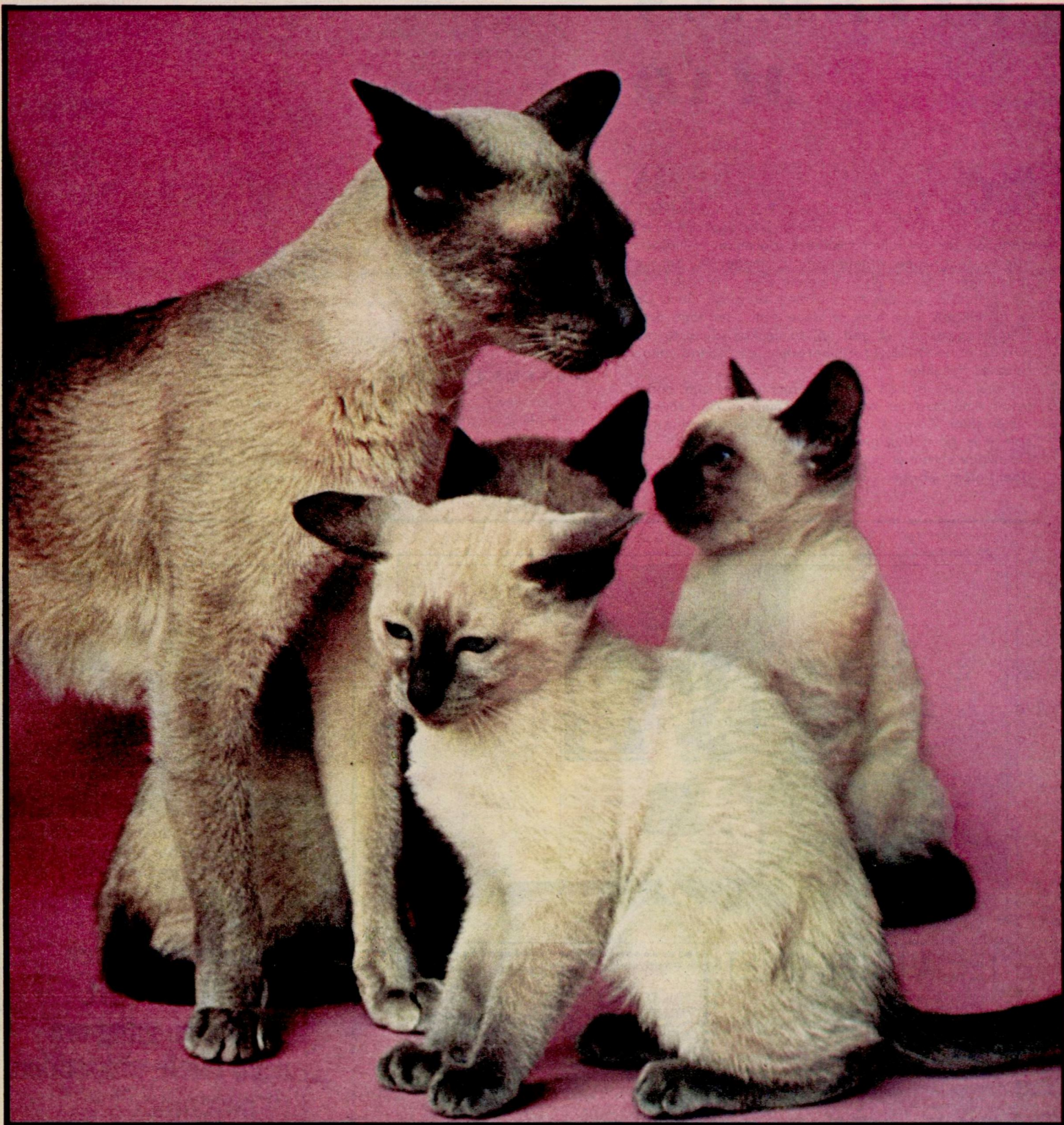

Samvirke

FOLKEBIBLIOTEKERNES
DEPOTBIBLIOTEK

KL

NR. 4 . 1968 . 1. MARTS

Antallet af racekatte er steget eksplosivt herhjemme de sidste år. Vi har mindst tyve gange så mange racekatte som for ti år siden. Familiegruppen herover er siamesere, og inde i bladet er der mere om katte i en farvefoto-illustreret artikel.

Lynby-Taastrup
Folkebibliotek

GRØN HVERDAGS MAD

Marts varsler forår, men ellers er den tit en skrap måned at komme igennem. Grøntsagsmæssigt er den ringe, selvom det har hjulpet, at vi kan få udenlandske blomkål, tomater m. m., men det er ikke ligefrem hverdagsmad for en sulten familie i sparetider. Heldigvis har vi de grønne vitaminrige, velsmagende, danske grøntsager i fryseboksen hjemme eller i brugsen, og det er netop nu, der er allermost brug for dem. De er grydeklare, men husk at købe dem eller tage dem frem af fryseren i så god tid, at de kan nå at tø op, hvis det er nødvendigt for tilberedningen. Mange gange behøves det ikke.

Postej laves af kød- eller fiskefars med et eller andet fyld i. Fine postejer serveres kun med en god sovs til og en salat. Karen Koks Farspostej er en hverdagsret, som man godt kan give kartofler eller spaghetti til. De øvrige retter er gode, gamle retter, som måske er gået i glemmebogen – og det fortjener de ikke.

FARSPOSTEJ

(6 personer). – 1 pk. rosenkål, 200 g gulerødder (2 stk.). Fars af: 1 pk. Danefrost hakket flæskeskud eller ½ kg fersk. 75 g mel, ca. ½ l mælk, ½ tsk. FDB løgpulver, salt, peber.

Rosenkål og gulerødder koges knapt møre. Gulerødderne skæres i skiver. Det optøede kød røres til en lind fars med de øvrige ingredienser. Grøntsager og fars lægges i en velsmurt kageform, randform eller ildfast fad. Formen dækkes med aluminiumsfolie. Retten koges i vandbad i ovnen ca. 50 min. ved jævn varme (175 grader). Formen vendes ud på et fad og serveres med f. eks. tomatsovs, skarp, brun sovs, smørsovs. Kartofler eller spaghetti kan serveres til.

GRØNKÅLSRAND

(3-4 personer). – 1 pk. Danefrost grønkål, 25 g margarine, ½ dl fløde, 3 æg, salt.

Den frosne grønkål optøes for svagt blus i margarine og fløde. Gryden tages af ilden. De sammenpiskede æg og salt røres i. Grønkålsmassen hældes i en lille, velsmurt randform. Låg eller folie lægges over. Randen sættes i vandbad i ovnen ca. ½ time med jævn varme (175 grader). Randen vendes ud på et fad og serveres med smørbrunede gulerødder. Randen kan også tillaves med spinat.

SMØRBRUNEDE GULERØDDER

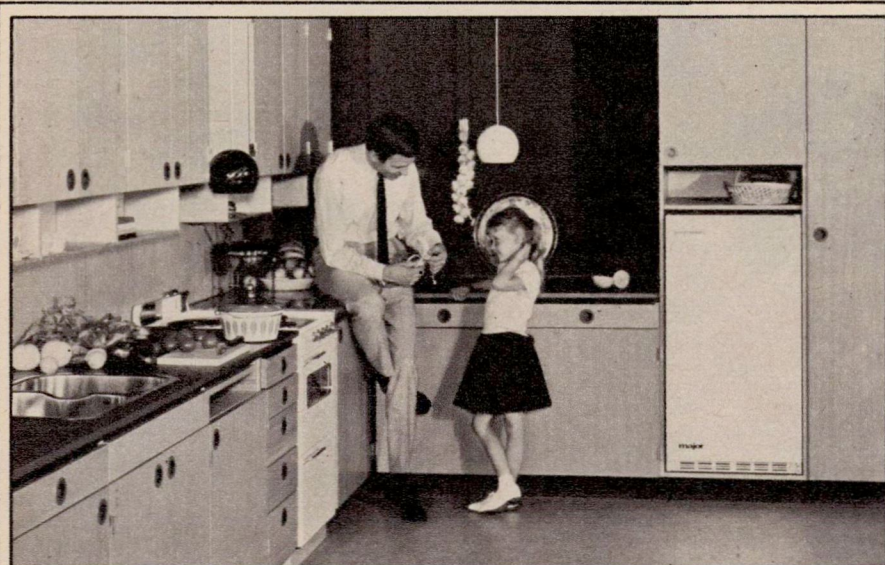
½ kg gulerødder, ½ dl vand, 35 g margarine.

Gulerødderne skæres i stave og lægges i en gryde sammen med vand og margarine og koges. Når vandet er kogt væk, vil gulerødderne få en smuk gyldenbrun farve ved bruning i den tilbageblevne margarine.

PANERET FLÆSK

(3-4 personer). – 1 pk. Danefrost flæsk i skiver, et æg eller et par hvider, rasp, salt, peber, 50 g margarine.

Sværen skæres af de optøede flæskeskiver, der bankes meget tyndt ud. Flæskeskiverne paneres og steges gyldne i margarinen. Flæsken serveres med stuvet spinat, grønkål, grønærter og gulerødder eller smørdampede grøntsager.

TECTUM KØKKENET

En vidunderlig gave til hele familien – et helt NYT og PRAKTISK køkken!

TECTUM KØKKENET fås i OREGON PINE eller MAHOONI. De flexible elementer passer ind i ethvert hjem – og den gennemarbejdede indretning vil glæde enhver husmor! Send kuponen ind i dag – så får De straks den store illustrerede brochure for det nye TECTUM KØKKEN – med alle oplysninger, mål og priser.

Besøg vore permanente udstillinger:

Rosenørns Allé 18, København V	telf. (01) 39 25 22
Frue Kirkeplads 4, Århus C	telf. (06) 13 35 33
Tolderlundsvej 106, Odense	telf. (09) 13 12 63
Voerbiergvej, Nørresundby	telf. (08) 12 66 77

KUPON:

TIL TECTUM, ROSENØRNS ALLÉ 18, KBH. V
Ja, send mig straks GRATIS den store brochure over TECTUM KØKKENET.

Navn: _____

Adresse: _____

By (postdistrikt): _____

Fru Kirsten Andreassen, Roskildevej, Glostrup, har på kort tid fremdrevet denne imponerende Fredslilje. Fru Andreassen siger:

**”planterne tørster
efter SUBSTRAL
mindst en gang om
ugen i hele væksttiden
til november”**

**Prøv selv – og se
det imponerende resultat!**

De fleste kunne undvære vækkeuret

ET VOKSENT menneske uden ur ... findes det mon overhovedet? Så godt som alt, hvad vi foretager os, retter sig jo efter det tidsmønster, som gælder hele samfundet.

Ikke desto mindre vågner mange mennesker hver morgen på et besluttet klokkeslet – uden at bruge vækkeur, og uden at nogen kalder på dem. De udnytter en gådefuld biologisk mekanisme, et „hoved-ur“, der kun findes hos mennesket. Skønt det længe har været kendt, er dets udbredelse, virkemåde og forudsætninger først for nylig blevet nøjere undersøgt af den vesttyske forsker dr. *Günter Clauser* i Freiburg.

Clauser skelner mellem en medfødt evne og tillærte færdigheder.

I en skoleklasse bliver eleverne urolige før klokken ringer timen ud. Har en arbejder gennem måneder betjent et håndtag på et bestemt klokkeslet, gør han det efterhånden lige så sikkert uden at se på uret. Kontoristen vågner hver morgen en times tid før, han (hun) skal begynde på arbejdsstedet, og gider til sidst ikke stille vækkeuret om aftenen.

Her er sikkert tale om en slags „selv-dressur“. Skoleklokken har i uger eller måneder „banket“ en tidsrytme ind i børnenes hjerne. Og den sovendes halvvågne sanser fornemmer – mere eller mindre bevidst – morgenstundens fast tilbagevendende larm: de første sporvogne, mælkedrengens ankomst, postbudets eller avis-konens klapren med brevsprækken, bimlende kirkeklokker o. s. v. Døgnet rundt modtager vi sådanne tidssignaler fra „baggrundsstøjen“. Efterhånden er rytmen præget så fast i underbevidstheden, at man vågner klokken 7 også om søndagen eller

i et helt andet miljø, f. eks. på ferie.

Hvorfor tiden går langsommere, når vi har feber, og hurtigere når vi bliver gamle

Hoved-uret adskiller sig fra selv-dressuren og dyrenes tidsans ved at måle vor mekaniske tid (timer, minutter) og vække på et besluttet tidspunkt, altså uden tilvænning. Denne gåde har heller ikke dr. Clauser kunnet løse, men meget tyder på, at uret er koblet til stofskiftet og har forbindelse med hormoner og nervesystemet.

De fleste legemsfunktioner følger nemlig en bestemt døgnrytme, således temperaturen, sult og tørst, nyrernes udskillelse af urin, leverens af galde, blodtrykket m. m. Stiger temperaturen 10 grader Celsius, foregår de kemiske processer dobbelt så hurtigt, daler den 10°, sker de halvt så hurtigt. Vor kropsvarme er næsten konstant cirka 37°,

derfor har vi en ensartet tidsfornemmelse. Patienter med høj feber synes da også, at tiden går meget langsommere, end mens de var raske.

Et urværk tæller som bekendt en række enheder (sekunder) gentaget med samme mellemrum; „uroen“ svinger f. eks. to gange hvert sekund, svingningerne forvandles til symboler (tal) og aflæses på urskiven.

Noget lignende foregår i kroppen. Fornemmelsen af, at „tiden går“ kan skyldes, at en mekanisme opsummerer så og så mange biologiske svingninger eller rytmer. Med alderen nedsættes hele kroppens aktivitet, og denne nedkobling til stadig lavere „gear“ gælder rimeligvis også vort indre urværk. Tiden går derfor ligesom hurtigere og hurtigere.

Hvis det indre ur noterer for eksempel en million kemiske processer i løbet af 24 timer, når vi er 25 år gamle, men kun halvdelen i 60-års alderen, varer det

Menneskets „indre ur“ er så godt, at de allerfleste voksne personer kunne træne sig op til at vågne „af sig selv“ på det klokkeslet, de ønsker.

nu to døgn, før uret når op på millionen ... disse to døgn „går“ altså lige så hurtigt som tidligere ét.

Dr. Clauser gav sine forsøgspersoner (studenter) smagsfri præparater med kinin, der bremser stofskiftet, og som ventet forekom et tidsrum dem længere, end det faktisk er. Det samme gjaldt alkohol i større mængder – jævnfør spritbilistens for langsomme reaktioner. Fik personerne te, kaffe eller et hormon fra skjoldbruskkirtlen, angav de længden af et kvarter for kort ... tiden gik altså hurtigere.

Det indre vækkeur stilles ...

Nåede lige så meget på et sekund som ellers i et minut

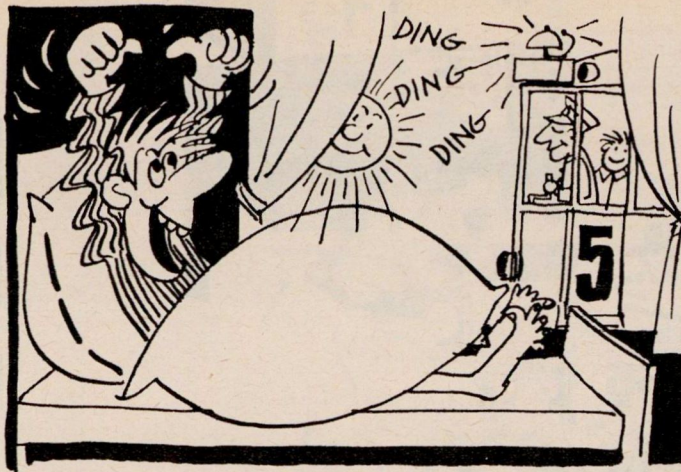
Under hypnose og søvn trækkes tiden i langdrag. Stofskiftet går betydeligt ned og hoveduret „taber“. Da de fleste sanser desuden er sat ud af spillet, befinder den hypnotiserede eller dømmende sig i et helt andet tidssystem med længere enheder. Det har under forsøg givet forbløffende resultater. Således lod amerikanske psykologer en kvinde i let hypnose lytte til et metronom, som tikkede hvert sekund, men de fik hende til at tro, at der gik et minut mellem *tik og tak*, og stillede forskellige opgaver. I løbet af tre sekunder (som hun antog for tre minutter) nåede hun at tælle 187 køer på en indbildt mark. En anden gang talte hun i samme korte tidsrum ikke færre end 862 bomuldsfrøkapsler ... og fik endda tid til at kigge under bladene, om hun havde overset nogen! Hun tænkte og handlede altså meget hurtigere end det er muligt i virkeligheden. „Hvad mener De om negerproblemet?“ lød et spørgsmål, der skulle besvares på ti minutter (reelt kun ti sekunder). Kvinden gennemgik problemet fra de forskellige synsvinkler og gav et både fornuftigt, overvejet og udførligt svar.

Vor indre tidsmåler er nok medfødt, men den må optrænes gennem erfaringer. Hoved-uret virker da også langt mere sikkert blandt voksne end hos børn. Helt isoleret fra omverden og uden ur, for eksempel i en underjordisk hule, sker der noget ejendommeligt: tidslængderne fornemmes kortere og kortere, således skrumper 18 døgn ind, så de føles som 10 døgn, men det indre ur, kropsfunktionernes døgnrytme, bliver ikke synderlig påvirket, men den forlænges med cirka en time til mellem 24.7 og 25.9 timer. Hvad der bevirker det, er stadig uopklaret.

Amerikaneren dr. J. L. Barrymore gjorde en lignende erfaring under en mescaline-rus. Mescaline er giftstoffet fra en art kaktus i Mellem- og Sydamerika og giver farvelagte drømme.

– En stemme rev mig ud af drømmene. Det var min ven, som skulle kontrollere tidssansen under rusen. *Tænk ikke på noget som helst, lad bare tiden gå, men sig til, når du mener, der er gået 30 sekunder. Husk, du skal ikke tælle!*

Jeg lukkede øjnene og drømte videre. Det var, som gik måne-

der og år. Men pludselig fo'r jeg sammen og råbte: *Så – nu er det halve minut gået! Og min ven hviskede: Ja, du regnede kun et halvt sekund galt!*

Hvordan „stiller“ man det „indre vækkeur“

Vækkeuret skal stilles, før man sover ind, og det skal hoved-uret også. Der bruges mange metoder. Nogle banker syv gange på sengen, hvis de vil vågne klokken syv, andre knytter 7 knuder på et lommeterklæde og lægger det under hovedpuden, atter andre tænker intensivt på klokken 7, forestiller sig et ur med viseren rettet mod de rigtige tal eller gennemtænker den situation (morgendagens opgaver, et aftalt møde etc.), for hvis skyld man ønsker at vågne præcist.

Og det biologiske ur vækker forbausende sikkert. Et mindretal af dr. Clausers studenter vågnede lidt efter, de allerfleste kort før det fastsatte tidspunkt. Lange eller korte terminer havde ingen betydning. Vedkommende kunne beslutte at vågne før eller efter midnat, ekstraordinært tidligt eller den ene morgen klokken 7, den næste klokken 8 og den næste klokken 6 – og det skete prompte.

Men også på andre måder er hoved-uret den ideelle morgen-vækker. Det kan helt spontant træde i funktion, altså uden at man i forvejen har „stillet“ det. En jurist glædede sig til en fri

eftermiddag og ville tage en lille middagslur. En halv time senere blev han pludselig lysvågen og kom straks i tanker om en aftale, der lige netop kunne nås. Den havde han rent glemt, men hoved-uret mindede ham om den.

Mindre morgen-surhed

Han er stået med det forkerte ben ud af sengen, siger vi om et gnavent menneske. For humøret, arbejdslysten og befindendet i det hele taget har den rigtige opvågning den allerstørste betydning. Det lille daglige „chok“, som vækkeuret giver, kan i længden heller ikke være sundt; det svarer omtrent til, at man straks efter starten pacer en kold motor op på højeste omdrejningstal, når organismen brat og brutalt rives ud af dyb søvn.

De mennesker, der lader sig vække af deres hoved-ur, føler intet ubehag ved at slippe ud af søvnens favntag, men vågner øjeblikkelig, er med det samme lysvågne og bli'r sjældent morgensure. Det sidste turde være hoved-urets største aktiv ...

Dr. Clauser har interviewet 1080 personer fra alle befolkningslag om deres måde at vågne på. 52 procent brugte aldrig andet end hoved-uret (mange behøvede end ikke at kaste et blik på uret for at se, om de var vågnet til rette tid), 29 procent gjorde det lejlighedsvis og 19 procent havde slet ikke denne evne. Hos børn mellem 10 og 14

år var procenttallene derimod 8, 15 og 42 (resten forstod ikke spørgsmålene eller gav åbenlyst forkerte svar).

En forsøgsrække fastslog, at hoveduret kan optrænes hos langt de fleste, og lagde Clauser disse resultater til grund for statistikken, blev facit, at 79 procent af alle voksne (herhjemme cirka 2.3 millioner mennesker!) kan sige farvel til vækkeurets diktatur, hvis de vil. Kun 8 procent er helt ude af stand til at vågne på et besluttet klokkeslet.

Punktlighed noget helt andet

Hvad pålideligheden angik, følte 14 procent af de voksne sig absolut sikker på hovedurets „kimen“, 21 procent turde ikke altid forlade sig på det, de øvrige 65 procent ville ikke anbefale metoden, selv om de undertiden brugte den.

Vækkeuret i hovedet er en af de såkaldte biorytmer og et af de efterhånden mange beviser for, at sjælen, eller hvad man nu vil kalde vort immaterielle jeg, gennem underbevidstheden griber direkte ind i kroppens organiske funktioner. Viljen har en styrke, som for længe er blevet undervurderet.

– Jeg startede mine undersøgelser næsten på bar bund, fortæller dr. Clauser, og anede ikke, hvor jeg skulle finde folk med det indre urværk. I landbefolkningen fandt jeg først forholdsvis få med et pålideligt hoved-ur og antog fejlagtigt, at sjæleligt ligevægtige mennesker ikke har et viljestyret vækkeur. Nærmest ved et tilfælde stødte jeg siden på et „jagtfelt“ med masser af egnede personer. De bedste udmærkede sig hverken ved et høfligt væsen eller punktlig opførsel. Paradoxet var dog kun tilsyneladende. Hvad der gør folk upræcise (i andres omdømme) skyldes nemlig ikke så meget en uenigagtig tidsforfremmelse, men oftest trangen til at være sin egen herre. Og det er et karaktertræk, som udmærket lader sig føje ind i personlighedsbilledet af dem, der selv bestemmer, hvornår de vil vågne.

V. J. BRØNDEGAARD

Uorden i mekanikken

Diplomater, forretningsfolk, videnskabsmænd og politikere, som nu med jet-fart flyver kloden rundt øst-vest eller den modsatte vej for at deltage i vigtige møder, advares af biologi-professor MALCOLM WILKINS (USA) mod at træffe vigtige beslutninger straks efter landingen. Deres indre ur går nemlig helt forkert, og følgen kan blive, at de også kommer til at gøre noget skrupforkert. Men foregår rejsen med mere „langsomme“ trafikmidler som tog eller skib, kan uret undervejs nå at stille sig frem eller tilbage. Passagerer, der efter non-stop flyvning stiger ud i Amerika eller Asien, må regne med et par dages ubehag og nedsat arbejdsevne, som ikke skyldes rejsetræthed eller et andet klima, men en forstyrrelse af kroppens 24 timers tidsrytme. Erfarne jetpiloter vil derfor hellere flyve på nord-syd ruter frem for på de øst-vestlige.

SKÆR TOPPEN AF PRISERNE

De nye byrder, der skal lægges på os alle for at rette landets økonomi op, gør det pinende vigtigt for familiens „indkøbschef“ at forvalte husholdningsbudgettet med omtanke. Prisbevidsthed indsparer gode skattefrie kroner, og ikke mindst belønnes årvågenhed over for de såkaldte slagvaretilbud, ugens tilbud, sparetips, husmorrabat-varer eller hvad brugsen nu kalder de stærkt prisreducerede køb, den veksler med fra uge til uge for at tale til spinke- og sparesansen.

FDB og brugsforeningerne har for hele 1968 lagt en ugentlig slagplan baseret på udbud af levnedsmidler og andre dagligvarer, der købes fordelagtigt ind i store partier i tillid til, at medlemmerne vil benytte sig af prisbesparelsen.

Erfaringen viser, at en vare ved at blive udbudt som slagvare med rabat i løbet af en uge kan opnå et salg gennem brugsforeningerne svarende til mange ugers normalafsætning. Da prisen på en kasse æblemost med 24 flasker f. eks. i en septemberuge sidste år blev nedsat med 3,92 kr. til 10,00 kr. – altså næsten 30 % – blev „aftrækket“ et syvcifret antal flasker eller mere end 10 gange det normale.

I den forløbne del af indeværende år har der været rabatter på ca. 20 % på bl. a. frokostpølser, dybfrosne torskestykker og vaskepulver (Super Blenda i 2½ kg pose). Når slagvarepartiet er forsvundet fra hylderne, bortfalder rabatten, og prisen er igen som før. Derfor er det klogt at holde øje med brugsens ugeannoncer i distriksblade og lokale dagblade og med slagvareskiltene i butikken. Det er ikke „reklamegas“, men nøgtern forbrugerinformation om reelle sparechancer.

For at få et fingerpeg om størrelsen af de mulige besparelser har Samvirke spurgt en husmor med mand og tre børn på 12, 5 og 1 år og med 250 kr. om ugen i husholdningspenge, i hvilket omfang hun ville planlægge at udnytte de husmorrabatter, som brugsen har på skemaet for 1. halvår 1968. Dette skema omfatter 66 varetilbud, hovedsagelig fødevarer og nydelsmidler, med prisnedsættelser på gennemgående 15 %–20 %. Vi noterede, hvor mange enheder, hun ville købe af hver vare og lagde de dertil svarende husmorrabatter sammen.

Det blev 176 kroner. Hertil kommer en meget betydelig besparelse ved at udnytte de ugentlige slagvaretilbud inden for forsk. kød, som ikke er med i ovennævnte skema over husmorrabatter, men som er en realitet overalt, hvor brugsen er udbygget til supermarked. Besparelsen på kødtilbudene anslås til 15 pct. af normalprisen – med en ugentlig kødudgift på 60 kroner bliver det på et halvt år til 234 kroner.

Resultatet bliver, at den pågældende familie i 1. halvår 1968 sparer i alt 410 kr. ved at købe ind som planlagt. Det svarer til 6,3 % af husholdningspengene i det halve år. Med tilsvarende rabatydelser i andet halvår tjener familien i hele 1968 altså ca. 820 kr., og hertil kommer ved årets slutning dividenden. Er den 3 % af et årsforbrug på ca. 13.000 kr., øges årsbesparelsen med kr. 390 til ca. 1210 kr. eller 9,3 %. Og her er endda slet ikke talt om de kup, man kan gøre ved at udnytte de store nedsættelser på hundredvis af kroner, der lejlighedsvis ydes på varige goder som opvaske- og vaskemaskiner.

MERE END BUTIKKER OG LAGRE

ENHVER, der har gjort sig den ulejlighed at tænke over betydningen af sit medlemsskab i en brugsforening, er klar over, at det dækker over mere end blot og bar deltagelse i en rutinemæssig omsætningsproces.

Som brugsforeningsmedlem er man med i et stort fællesskab, der indbefatter, at når man via sit medlemsskab arbejder for egen velfærd, arbejder man også for andres, fordi de goder, der opnås ved samarbejdet, deles med andre i samme forhold, som disse gør brug af deres medlemsrettigheder.

Både direkte og indirekte er brugsforeningerne et virksomt redskab til velstandsfremmelse og forbedring af levestandarden og bidrager ved deres konkurrencekraft til at holde markedet levende og handlekraftigt. Som en betydningsfuld regulerende faktor i erhvervslivet har brugsforeningsbevægelsen sin sikre og selvfølgelig plads i samfundslivet og udgør i kraft af sit idégrundlag et værdifuldt indslag i kulturlivet, både på det sociale og humanistiske felt.

BRUGSFORENINGERNE træder altså ind i forbrugerens hverdag på mange andre måder end blot som et kæmpemæssigt varefordelingsmaskineri. Alene som sådan gør den sin nytte. Men den gør mere end dette. Den har flere andre facetter at spille på. De falder blot ikke så tydeligt i øjnene som de håndfaste ydre kendetegn: Varerne og butikkerne. Men de rummer i sig selv alt det, der kan sammenfattes i begrebet: *Økonomisk demokrati*.

INTERESSEN for denne side af brugsforeningernes virksomhed er det den fungerende oplysningstjenestes opgave at befæste, opmuntre og forstærke. Men for at leve op til vor tids aktivitetsformer må organisationsapparatet tilpasses konkurrencen med de moderne massemediers metoder, og det kan man ikke sige er sket hidtil. Derfor er brugsforeningernes oplysningsberedskab i øjeblikket i støbeskeen og vil i løbet af den nærmeste fremtid fremslå i den skikkelse, hvori den vises i skemaet på næste side.

Ikke sådan at forstå, at oplysningsstrukturen i den gamle skikkelse var helt ved siden af. Tværtimod var der god mening i dens opbygning. Den byggede i det yderste led på de såkaldte oplysningsudvalg i de enkelte FDB kredse, bestående af repræsentanter for tillidsmedlemmer, uddelere, husmødre og ungdommen samt kredsrepræsentanten – med andre ord et bredt interessefelt. Denne op-

deling – suppleret med endnu flere – gik igen i de regionale og centrale organer efter et sindrigt system med toppunkt i Oplysningsrådet.

Sådan set var det et perfekt eksempel på en ideal organisation med bred hensyntagen til alle interessegrupper.

MEN det vigtigste er jo ikke, hvor rigtigt det tager sig ud på papiret, men hvordan det virker. Og det virkede absolut ikke efter sin hensigt. Dertil var opgaverne spredt over alt for mange forgreninger, og denne spredning på de mange kræfter virkede ikke befordrende på det personlige engagement. Initiativet visnede de fleste steder i uvirksomhed.

Efter beslutning i FDBs bestyrelse og repræsentantskab er denne organisationsstruktur nu afløst af et nyt system, hvis funktion er meget enklere end før, men alligevel med samme hensyntagen til berettigede interesser som tidligere.

Hvordan det nye oplysningsorgan ser ud i „røntgenfotografi“, og hvordan det virker, fremgår dels af skemaet på næste side, dels af den forklarende billedtekst.

Det er en meget mere koncentreret organisme end den gamle. Alle repræsentanter for specielle interessegrupper er udtrådt.

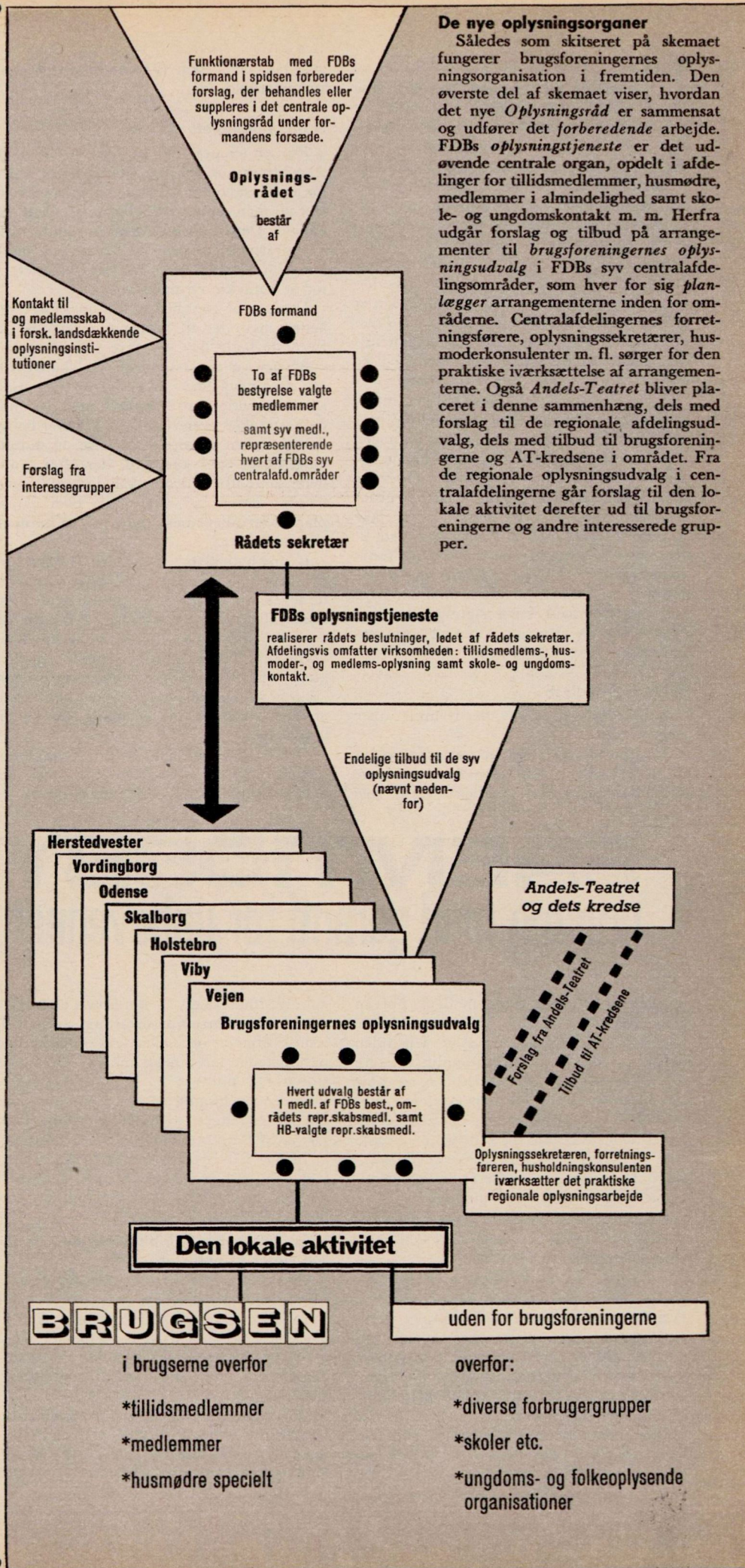
Men det betyder ikke, at hensynet til disse interessegrupper er tilsidesat.

DET hedder i vedtægts-kommentarerne til Oplysningsrådets funktion, at det ved siden af sine andre opgaver „efter behov kan tage initiativet til bredere informations- og erfaringsudvekslingsmøder“ med afdelinger og organer, der varetager uddannelses- eller specielle oplysningsopgaver indenfor brugsforeningsbevægelsen og andre andelsorganisationer.

Det vil sige, at alle berettigede interesser vil blive taget med på råd efter ønske og behov. Dertil kommer, at det nye Oplysningsorgan gennem det specielt valgte kvindeudvalg er repræsenteret i Husholdningsrådet og Forbrugerrådet.

Tilsvarende kontaktformer etableres i centralafdelingsområderne, hvis udvalg ifølge samme instruks „skal overveje og fremsætte forslag til, hvordan oplysningsarbejdet i området kan skabe den bedste kontakt til brugsforeningernes tillidsmedlemmer og medarbejdere, til bestemte medlemskategorier som kvinderne og de unge, samt til områdets skoler, husholdningslærere, fagforeninger og andre lokale organisationer“, bl. a. ved at rådføre sig med lokale brugsforeningsfolk med særlig interesse og indsigt i sådanne kontaktmuligheder. Der er ingen tvivl om, at det personlige engagement ved en sådan fremgangsmåde bliver stærkere udnyttet, end hvor man som hidtil blot venter på, at „noget skal vise sig“.

MEGET afhænger nu af, hvor utraditionelt og fængslende de nye oplysningsorganer kan tilrettelægge deres arrangementer, for nutidens publikum er forvænt, når det drejer sig om arrangements-teknik. Men med det store opbud af audio-visuelle hjælpemidler og anvendelse af de metoder, som TV giver så mange eksempler på, er der muligheder som aldrig før.

U DEN SAMKVEM med andre bliver vi ikke blot sære og apatiske, men også direkte syge, drives til skilsmisser og selvmord. Med samkvem trives mennesker, får mere ud af livet og lever længere. Derfor er „samkvem“ kodeordet i fremtidens byplanlægning, og derfor vil byplan-arkitekter og sociologer sikkert komme til at arbejde sammen i højere og højere grad.

Det første praktiske udslag af et sådant samarbejde har man i de planer, som er udarbejdet for en bydannelse ved *Gullestrup* landsby lige nord for Herning. De er udformet af arkitekter fra professor *Peter Bredsdorffs* tegnestue bistået af amanuensis ved Københavns Universitets sociologiske institut, lektor, cand. jur. *Erik Høegh*.

— For vi bygger fremtidens boliger, må vi vide noget mere om, hvad husene skal bruges til, end bare dette, at der skal bo nogen i dem, siger *Erik Høegh*. Vi må kende beboernes målsætning. Hvem er beboerne? Det er ikke arbejdere, som vi kender gruppen af i dag. Det er måske heller ikke funktionærerne, men vi regner dog med, at den ny middelstand vil være en ny funktionærgruppe. Vi har undersøgt denne gruppe og fundet, at dens målsætninger først og fremmest tager sigte på familietrivsel, skaberevns udvikling og børns uddannelse.

Højhuse bandlyst

Hvorledes skal den by, der fremmer disse ting, se ud?

Familien trives bedst, når den har plads til sig selv. Hvert familiemedlem skal have sit værelse, hvor det kan trække sig tilbage

over tre etager, skal vi finde familiens samkvnmsforhold udad.

Nabo-venskabets statistik

Der er 66 pct. chance for, at ens nabo ikke bliver ens ven, og dog må det anses for heldigst, om man har 3-4 nabovenner. Det vil man opnå i en boligklynge på 12-16 boliger. Det er en betingelse for godt samkvem, at voksne ikke skal bevæge sig mere end 40-60 meter (mindre børn 25 meter) for at kontakte en naboven.

Det anses for bedst for forældretrygheden, hvis der til børnenes legeplads fra fjerneste bolig ikke er mere end 25 meter.

Af hensyn til afstandene skal boligklyngen derfor placeres i en cirkel, en halvcirkel eller lignende sluttet enhed med en diameter på ikke over 70 meter. Til hver bolig, der godt kan variere i størrelse og indretning, hører et stykke jord, der efter familiens forgodtbefindende kan indrettes med planter, grøntsager, græsplæne eller gårdsplads. Der bliver også plads til, at børnene kan holde dyr.

Denne boligklynge har yderligere den fordel, at selv de mindste børn får jævnaldrende legeskammerater. 12-16 familier vil mest sandsynligt i første omgang få 6-8 børn, og det er netop det optimale antal for småbørns fællesleg. Er gruppen mindre, præger „den sære“ for meget, er den større isoleres „den sære“ fra flokken. I midten af klyngen er der plads til en legeplads, måske en børnehave.

Der er flere muligheder for at danne boligkvarter af boligklyngerne. En er den såkaldte boligkursby, hvor boligklyngerne er

▲ Arkitekt Ib Andersen peger med højre hånd på bilindkørselsvejen til en gruppe boligklynger og med venstre hånd på en gågadeforbindelse i en bydel i den projekterede *Gullestrupbebyggelse* nord for Herning.

FREMTIDSBY næsten med garanti for nabovenner

og være sig selv en gang imellem. For en gennemsnitsfamilie skal boligen indeholde følgende (når man kan vælge frit uden hensyn til pris): 6-7 rum, nemlig to store stuer i forbindelse med hinanden, et stort forældresoveværelse, børnesoveværelser efter behov, et stort spisekøkken, særskilt veludstyret badeværelse og særskilt wc med vask. Alle rum skal have forbindelse med fælles entré. Det syvende værelse er studereværelset udstyret med fjernsynsmodtager.

10-15 pct. af funktionærfamilierne ønsker parcelhuse fremfor etagehuse. Fremtidens bolig vil være en mellemting.

— Vi har bandlyst højhuse, siger *Erik Høegh*. De kvæler kun den sociale aktivitet. Der bliver i sådanne boligmiljøer flere sindslidende, flere selvmord, flere skilsmisser. Og der er ingen rationel begrundelse for at bygge i højden, der kommer alligevel til at bo lige mange mennesker pr. kvadratkilometer.

Når vi har givet familierne en god stor bolig på 150 kvm. eller måske 200 kvm., og ved, at boligen skal være i et hus ikke

anbragt rundt langs en storkirkens omkreds i kontakt med forretningskvarterer, mens fællesinstitutioner og velhaveres villaer med parklignende haveanlæg anbringes ind mod storkirkens midte.

En anden løsning er den, man har valgt til udformningen af *Gullestrup*-projektet. Det nye *Gullestrup* med 10.000 indbyggere er blot et led af en større byansamling lagt i et bånd fra *Holstebro* og ned til *Ikast* i en bu, der tangerer Hernings nordlige forstæder.

Højst 200 meter til biblioteket og 300 meter til butikken

Grundlæggende for byplanen er, at man må overholde beboernes krav om ikke for store afstande. Indenfor bydelene sker al bevægelse fra sted til sted til fods eller på cykel. Motorkørsel følger særlige linjer, fortrinsvis i underniveau udefra til fælles parkeringsanlæg.

Vuggestue, børnehave, fritidshjem, bibliotek må højst ligge 200 meter fra fjerneste bolig, butikkerne højst 300 meter. Som et passende elevtal for en skole har

Fremtidens byer skal udformes på grundlag af sociologiske erfaringer, så der skabes det størst mulige samkvem mellem beboerne. Artiklen her fortæller om nogle af de udslag, denne tankegang har givet sig i projektet til den nye bydannelse, *Gullestrup* ved Herning.

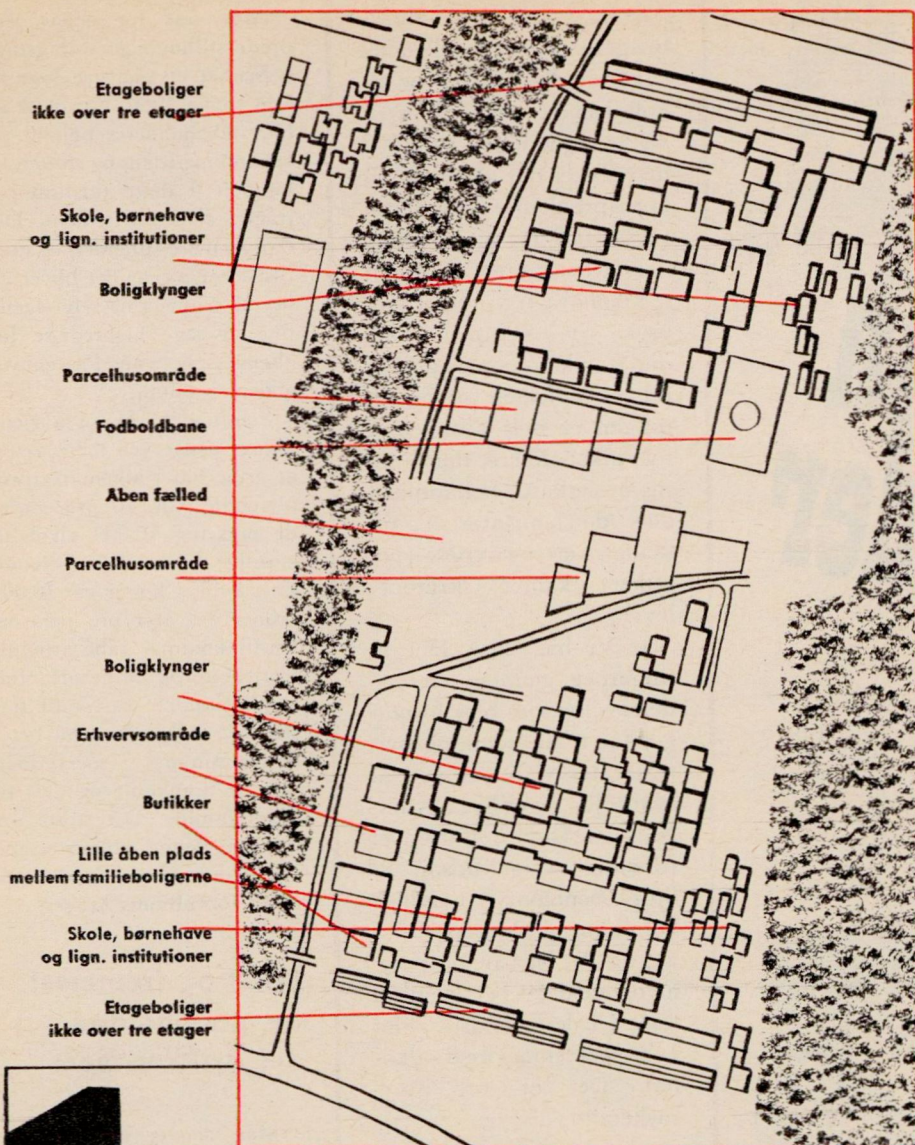
fagfolk nævnt 800 elever. 400 husstande svarende til 35 boligklynger svarer til den skole. Det optimale hospital er på 3-500 senge. Regner man med, at fremtidshospitalet har 500 senge svarer det til 16.000 husstandes hospitalsbehov, og der skal så beregnes et hospital pr. 40 skoleklynger eller 1400 boligklynger. Optimalbyen menes at være på 5-6 „hospitalscirkler“.

For hver skoleklynge regner man med en kirke og mindst et supermarked, der handler med alle varer.

Servicefunktioner i fremtidens by er et så stort spørgsmål, at det griber ind i næsten hele byplanlægningen. Undersøgelser foretaget i Herning med henblik på udformningen af *Gullestrup*-projektet viser, at der ikke i øjeblikket er noget ønske fra kvinderne om at slippe for husarbejdet, i hvert fald ikke madlavningen, og at mændene også foretrækker at spise egen mad hjemme.

Mindre brug for alderdomshjem?

Der er ikke nævnt noget om behovet for særlige institutioner for ældre mennesker i denne fremtidens by.

▲ Hver bydel i Gullestrup-projektet ligger mellem brede skovbælter. Bilkørslen til boligklyngerne foregår ad et vejnet, der er helt uafhængigt af den gående og cyklende trafik. I bydelene ligger butikker, virksomheder og skoler m. v., så beboerne har dem inden for kort afstand.

◀ Gullestrupprojektet i Hernebobæltet fra Holstebro til Ikast er på kortet til venstre opridset i området lige nord for Herning. Et nyt vejnet er også indtegnet. Med rødt ses bydelene mellem store beplantninger, som er angivet med sort. En rød firkant indrammer den del af projektet, som mere detaljeret behandles i tegningen øverst på siden.

– Vi er faktisk i et dilemma m. h. t. de ældre, siger arkitekt Ib Andersen fra Peter Bredsdorffs tegnestue. Her bygger vi en by, der skal svare til de krav, man stiller ikke blot om 10 år, men også om 30 og 50 år. Hvorledes ser man til den tid på de ældre? Ser man dem helst gemt af vejen for sig selv på alderdomshjem eller beholder man dem ved sig for at være sammen med dem i de store boliger, eller fordi man ser en fordel ved at bevare den som hjælp?

Vi tror dog, at de ældre mennesker vil finde beskæftigelse i servicefagene f. eks. som babysittere, men også på andre områder.

Ligesom planlæggerne regner med en udvikling i synet på serviceinstitutionernes placering i fremtidens dagligliv, så er synet på fremtidens menneskeskæftigelse også præget af forventningen om betydelige omskiftelser.

Gullestrup-projektet indeholder bygningsforeløbig til at huse de små tekstilvirksomheder, folk i Herning finder behov for, men som i fremtiden vil forsvinde sammen med al anden industrivirksomhed, hvis man skal tro Erik Høegh.

Hvordan er man barn i fremtidens by?

Der vil være mindre chance for at vokse op i et stresset bolig- og bymiljø, hvor man lever i stadig frygt for forskellige farer. Barndommen bliver mere harmonisk gennem legen med kammerater og samværet med familien, der i mindre og mindre grad er arbejdstyngede.

Skolegang bliver noget helt andet – også for voksne.

Kulturcentrum for alle aldersklasser

En af de sidste boligundersøgelser i Herning viser, at der blandt kvinder – men også blandt mænd – er et meget stærkt ønske om at komme på højskole. Der er en meget stor lyst blandt voksne til at beskæftige sig med musiske fag.

Det har givet stødet til, at planlæggerne ønsker at samle bibliotek, biograf, teater og skole til enheder i by-landskabet, med mulighed for musiske aktiviteter for alle aldre.

Det er let at bygge luftkasteller, når man ikke skal tænke på, hvorfra pengene kommer. Projekter af denne art kræver fremsynethed, ikke bare blandt planlæggere i arkitekt- og sociolog-kredse, men også af politiske og økonomiske bevillingsmyndigheder.

Sådan et projekt kræver investeringer til skyhøje beløb. Man skal sikre sig jord (i Gullestrup 300 hektar), ikke bare til at byggemodne eller bygge på, men også til bare at have liggende til et brug, som man ikke kan specificere før om en årrække.

Mange tror ikke umiddelbart på, at der er folk, der har sindet åbent for de nye tanker. Men det er ikke rigtigt, troster Erik Høegh. Der sidder mange mennesker i betydelige og ansvarlige stillinger, som er med på den ny lære. Og jeg vil garantere for, siger Erik Høegh, at vi ved at ofre noget mere på fremtidens byer kunne skære det offentlige udgifter til sociale formål betydeligt ned.

Hver 10.

mand i sin bedste alder

ALKO- HOLIKER

Antallet af personer med alkoholproblemer næsten fordoblet på ti år.

Tit de sødeste piger, der begynder at drikke.

Kvindelige drankere, der når til kogesprit-stadiet på et år.

Næsten halvdelen af de behandlede alkoholikere standser drikkeriet, men kun få procent søger behandling.

Eksperimenter med nyt middel, der fratager folk lysten til spiritus.

ANTALLET af alkoholmisbrugere er i foruroligende stigen herhjemme, hvor alkoholisme er en af de hyppigste sygdomme. 70-75.000 mennesker har alvorlige alkoholproblemer – mod kun ca. 40.000 for ti år siden.

Det er statens konsulent i alkoholspørgsmål, cand. psyk. Sv. Skyum-Nielsen, der fremkommer med disse tal. Grundlaget for beregningen er dels antallet af nye alkoholikere, der lader sig underkaste behandling, dels de konstaterede tilfælde af lever-cirrhose (populært kaldet skrumpelever).

– Vi har også fået et fingerpeg gennem en undersøgelse, som blev foretaget for to år siden, og hvis resultater vi nu er ved at bearbejde, siger Sv. Skyum-Nielsen. Den omfatter et tilfældigt valgt udsnit af Storkøbenhavns mandlige befolkning i alderen 30-45 år, og det har nu vist sig, at op mod 10 pct. af disse mænd i deres bedste alder har problemer med alkohol. Det er ret overraskende.

Kun et mindretal søger hjælp

Af de 70-75.000 alkoholikere er det kun en minoritet, der søger hjælp. Det er nu 20 år siden, at professor, dr. med. Erik Jacobsen og hans medhjælper, dr. pharm. Jens Hald opfandt antabuspillen – men årligt lader kun 3500 alkoholikere sig underkaste en antabuskur. Af disse resocialiseres ca. 1500.

Denne tilbageholdenhed skyldes givetvis, at selv om alkoholproblemerne har været kendt i århundreder, er man først i de senere år begyndt at betragte alkoholikere som syge mennesker.

Afgørende for denne ændrede stillingtagen var vedtagelsen af et par nye love så sent som i 1960. Før dette år blev alkoholikeres ophold på behandlingshjem og støtten til familien i dette tidsrum betragtet som fattighjælp. Det er ikke mere tilfældet, og man tilstræber nu, at det bliver en lige så naturlig og selvfølgelig ting at søge helbredelse for alkoholisme som for enhver anden sygdom.

Samfundet kan også tjene mange penge ved mere aktivt at gribe ind i alkoholikerproblemerne. Ca. 10 procent af de omkring 70.000 alkoholikere her hjemme får behandling, hvilket koster ca. 10.000 kroner om året pro persona. Dertil kommer tabt arbejdsfortjeneste og de hermed følgende mindre skatter til staten. Der udbetales også betydelige summer i socialhjælp dels til drankerne og dels til deres familie. Det sidste års tid har denne understøttelse alene kostet Københavns kommune to millioner kroner.

Først og fremmest de mådeholdne, der drikker mere

Men der er heller aldrig tidligere blevet drukket så meget her hjemme som netop i disse år. Ølforbruget er steget fra 294 millioner liter i 1961 til 334 millioner liter i 1965. I samme periode er forbruget af spiritus gået i vejret fra 7 millioner liter til 8,8 millioner liter.

I 1966 drak hver voksen dansker over 15 år i gennemsnit, hvad der svarer til 7,17 liter ren sprit mod 6,68 året i forvejen.

Det er et merforbrug, som der slet ikke er dækning for i befolkningstilvæksten.

– Hvis 10 procent af befolkningen drak denne mængde, ville disse 10 procent så absolut alle blive alkoholikere, siger professor, dr. med. Erik Jacobsen, der er tilknyttet Danmarks Farmaceutiske Højskole. Men heldigvis er det først og fremmest de måde-

holdne forbrugere, der har sat tempoet i vejret. Det er mit indtryk, at velfærdsstaten får folk til at drikke mere og mere. Vi har jo råd til det. Og fordi folk drikker en snaps om søndagen og et ekstra glas vin eller øl til maden, bliver de ikke alkoholikere – men det ses i statistikken. Internationalt set bliver der dog endnu drukket betydeligt mindre i Danmark end i de fleste europæiske lande.

Kvindelige drankere hurtigere ned af bakke

Ca. 20 procent af alkoholikerne (ca. 15.000) er kvinder. Deres spiritusmisbrug er et stort problem. Mange kvinder foretrækker nemlig at drikke i det skjulte, og ofte er deres misbrug særlig umådeholdent. Der er set mange eksempler på, at kvinder går fra portvin og lignende til kogesprit på et år. De fleste mandlige alkoholikere har drukket i ti år, før de er blevet afhængige.

– Kvinder har sværere ved at erkende, at de drikker, end mænd, og de har lige så svært ved at søge hjælp, siger lrs. *Jørgen Stjerngren*, der er administrationschef for Lænkeambulatorierne. Det er også min erfaring, at det tit er de sødeste piger, der begynder at drikke. Vel at mærke de sødeste af sind og derfor også de svageste.

Lrs. Stjerngren siger videre, at drikkeriet for kvinders vedkommende oftest begynder i 30-årsalderen, og at det ikke alene er barnløse gifte kvinder og ugifte, der ikke kan styre deres spiritusforbrug. Der er også gifte husmødre med børn imellem. Sådanne kvinder er ikke fysisk ensomme, men de er det i sjælen.

Mens piger hyppigt drikker på grund af ensomhedsfølelse, tyr unge mænd ofte til spiritus på grund af generthedskomplekser. Den manglende evne til at få kontakt med piger i f. eks. et danselokale stives af med nogle genstande.

Gæld på 20-40.000 kr., inden de går til behandling

Mange drikker dog også på grund af økonomiske sorger – og udgiften til spiritus gør naturligvis ikke pengevanskelighederne mindre. De fleste drankere har iflg. landsretssagfører Stjerngren en gæld på 20-40.000 kr., når de beslutter sig til en behandling.

Familieøkonomisk set er det absolut betænkeligt, hvis en familie med en gennemsnitsindkomst har et spiritusforbrug, der overstiger fem procent af de samlede indtægter, siger alkoholkonsulent Skyum-Nielsen. Det vil sige, at en familie med en indtægt på 40.000 kr. højst kan tillade sig at bruge ca. 2000 kr. til spiritus – eller seks kroner om dagen. Det kan vist kun blive til fire høker-bajere, hvis forbruget er jævnt fordelt.

Større chancer for helbredelse end i andre lande

De mennesker, der sidder med betydelige alkoholproblemer, behøver imidlertid ikke at give op. Alkoholiskadede personer i Danmark har nemlig en større chance for at komme oven på igen, end deres lidelsesfæller i udlandet.

Det skyldes to faktorer:

① Tre fjerdedele af de danske alkoholmisbrugere drikker næsten udelukkende øl. Det har økonomiske årsager. De færreste har råd til at betale 50-80 kr. for en flaske stærk spiritus. Derfor drikker de fleste øl, og det ødelægger heldigvis ikke de indre organer nær så hurtigt som de mere koncentrerede drikke. Først efter 10-15 år duker de første leverskader op hos øl-alkolikere. I reglen er det således ikke svigtende fysik, men først og fremmest sjælelige og sociale vanske-

ligheder, der plager disse mennesker.

② Alkoholikerbehandlingen er mere avanceret i Danmark end de fleste andre steder i verden. Nu kan genopdragsprocessen lykkes, selv om folk har drukket i både ti og tyve år. Resocialiseringsprocenten er næsten 50 (blandt dem, der kommer til behandling).

Kun svenskerne har en bedre dækning med behandlingsinstitutioner end vi. Alligevel er alkoholikerne i nabolandet mere tøvende med at søge hjælp og bistand. Det skyldes den skrappe svenske alkoholikerlovgivning. I Sverige hjemler loven adgang til tvangsbehandling, og drankerne bliver sat i kartotek. Derfor betragter de svenske alkoholikere statens hjælpeaktioner med en vis skepsis.

Her hjemme foregår hele afvænningen på frivillig basis. Da de alkohollidende betragtes som syge mennesker, skal de heller ikke længere aflægge afholdsløfte. Man erkender, at et sygt menneske ikke kan aflægge løfte om ikke at få tilbagefald.

Flere klinikker påkrævet

Når så mange alkoholikere behandles med held, skyldes det et voksende samarbejde mellem de alkohollidendes fasttømrede organisationer og en række fagfolk med vidt forskellige specialer: praktiserende læger, socialrådgivere, neurologer, psykiatere, jurister, økonomer og psykologer. Alle disse lægmænd og fagfolk har været med til at præge behandlingen, som er meget omfattende.

Lænkeambulatorierne havde således sidste år 7000 lægekonsultationer i København og 10.400 i omegnskommunerne og provinsen, hvor der er ni behandlingssteder. Der blev herunder udleveret 107.600 antabus-tabletter. Som et kuriosum kan det nævnes, at antabus er fremstillet af

midler, der tidligere har været anvendt i vulkaniseringsteknikken og som ormemiddel!

– Vi har gjort store landvindinger, og i princippet er jeg tilfreds med behandlingsmetoderne, runder professor Erik Jacobsen af. Blot kunne jeg ønske flere klinikker, så landsdækningen bliver bedre. Der er endnu „hvide pletter“ på kortet i Sønderjylland og på Fyn. Vi kan ikke forlange, at alkoholikere skal rejse 20-30 km flere gange om ugen for at blive behandlet.

Alkohol-forskning og alkohol-beskatning

Der er også flere gange blevet fremført krav og ønsker om, at staten anvender nogle af de penge, der kommer ind gennem spiritusbeskatningen, til alkoholafvænnings- og alkoholforskning. Blot en halv promille af de penge, der indkommer ved den hårde beskatningspolitik, vil give ca. 700.000 kroner til forskerne.

– Der er interesse nok for problemet blandt forskerne – og nok af forskningsemner at gå igang med, men vi har ingen penge, slutter Skyum-Nielsen. Jeg har også tidligere foreslået at oprette et forskningsfond og at etablere en oplysningsvirksomhed, men det har dårlig økonomi indtil nu spændt ben for.

Et af de emner, som forskerne brænder efter at beskæftige sig med, er flagylpræparaterne. Flagyl er et middel, der anvendes ved behandling af underlivssygdomme. I England har man konstateret, at kvinder, der behandles med flagyl, mister lysten til spiritus. Det store spørgsmål er nu, om man har fundet et nyt antabusmiddel. For tiden forskes der på livet løs i England og Sverige for at belyse flagylpræparaternes virkning nærmere. Man regner med at vide så meget, at problemet kan behandles nærmere ved dette års nordiske alkoholikerkonference.

Tusinder af onde ånder i danske stuer

I mange danske hjem står der små grønlandske husflidsfigurer, der i virkeligheden er modeller af onde ånder

En „moderne“ tupilak skåret i fedtsten af en gammel grønlander fra Kvanøen nær Frederikshåb.

I TUSINDER af danske stuer er der modeller af onde ånder. Det er i form af små husflidsfigurer, som stammer fra Grønland. Disse, kendt under navnet tupilakker, er i virkeligheden ikke blot primitivt husflid, men symboliserer ulykkesdyr, der har en ganske interessant historie, som ikke er kendt af mange.

Det var særlig blandt Angmagssalik-eskimoerne, tupilakkerne fandtes. En tupilak var et ulykkesdyr, skabt af en mand eller kvinde, der havde forstand på trolldomskunster. Hvis vedkommende fik en fjende, søgte han til et afsides sted medbringende et gammelt briksskind samt forskellige knogler. Det kunne være af både mennesker og dyr, f. eks. et barnekranium og -ribben, luffer fra en sæl, tand fra en hvalros, en pote fra en ræv, rypevinger eller bjørnetænder.

Disse ting blev føjet sammen til et skelet, og som sener og kød brugtes mos og tørv. Det hele blev bundet sammen i det gamle briksskind. Her måtte skaberen passe på, idet man kun måtte bruge sin tommel og lillefinger til sammenbindingen, thi ellers ville tupilakken miste sin kraft. Derefter levendegjordes ulykkesdyret ved hjælp af en række bevægelser og trylleord og sendtes så afsted mod fjenden. Som regel blev tupilakken sat ud i en elv eller sø, og så opsogte den sin herres fjende og forfulgte ham, til han var dræbt. Den kunne svømme ind under hans kajak, når han var på fangst og vælte den og holde ham fast, indtil han var druknet. Hvis det skulle være rigtig drastisk, kunne skadevolderen kravle

ind i ofrets hytte og bide ham, inden han nåede at skribe.

Der var dog blot én fare ved at sende en tupilak af sted. Hvis det viste sig, at fjenden var i besiddelse af en stærkere trolldomskraft end tupilakkens ophavsmand, så vendte den tilbage og dræbte sin skaber.

DA europæerne kom til Grønland, var man naturligvis interesseret i at se en tupilak. Men da disse jo blev kastet i vandet, var det et vanskeligt ønske at opfylde. Vi ved, at Gustav Holm, der i 1884 nåede til Angmagssalik, fik den første udskårne model af en tupilak at se. Han bad om at måtte få tegnet en, men da det faldt angmagssalikerne svært, skar de en ud i træ.

Dette blev optakten til den produktion af tupilakker, der efterhånden bredte sig til hele Grønland. Selv om de første tupilakker var af træ, blev dette materiale dog ikke det foretrukne. Man brugte og bruger hellere ben eller narhvaltand samt fedtsten, en blød stenart, der kan skæres i med en kniv.

I virkeligheden kan man ikke nøjagtig sige, hvordan en tupilak ser ud, idet de er forskellige for hver mand, der skærer dem. De tidlige tupilakker har gerne et mere menneskelignende udseende end de senere, og de står vel nok Angmagssalik-eskimoernes forestillinger om den rigtige tupilak nærmest.

Der er dog næsten altid fælles træk, nemlig en stor mund til at bide ofrene med. Mange prydes også med skeletornamentik. Man ser tydeligt ribben og ryghvirvler.

Dette er i virkeligheden en slags anskuelsesundervisning. Man søger på denne måde at lave et røntgenbillede af tupilakken, så man kan se, hvad der ligger inden for briksskindet. Dette mener i alt fald museumsinspektør Jørgen Meldgård, Nationalmuseets etnografiske afdeling.

MANGE tupilakker, særlig de noget ældre, har flere hoveder. Dette er imidlertid ikke en særhed hos kunstneren, men har sin logiske forklaring, der går tilbage til det gamle grønlandske åndsliv.

I følge dette havde et menneske tre store sjæle. En sad i struben og to i lysken, desuden havde hvert led i skelettet sin lille sjæl. De tre oversjæle var i følge overleveringen på størrelse med sne-spurveverger.

Det var derfor ret besværligt at forøve drab i Angmagssalikområdet, idet man måtte sørge for, at sjælen ikke skulle tage hævn.

Ritualet var derfor, at den dræbte skulle sønderlemmes, hvorved man også tog livet af sjælene. Skulle et drab hemmeligholdes, var rituallet endnu mere omfattende. Drabsmanden måtte finde et søpindsvin, som fra en isfjeldsfod under kælvning var blevet løsnet fra havbunden og skyllet op på land. Søpindsvinet gemtes i kajakken og måtte ikke røbes. Når ofret var dræbt, puttede drabsmanden søpindsvinet ind under hans tøj og lagde det mellem skulderbladene på den dræbte. Derpå skalperede han ham, og kroppen blev smidt i havet uparteret. Man mente så, at den isfjeldsfod, som havde smidt søpindsvinet op på land, ville gnubbe sig op ad liget og mane sjælen til ikke at tage hævn.

MEN som det er gået med så meget andet primitivt husflid, når europæerne kommer til, så er der også gået inflation i tupilakkerne. „Tupilak-markedet“ er steget, mange er interesserede i at købe, og for at føje køberne må de grønlandske kunstnere ofte lave deres tupilakker mere gruppvækende, end de i virkeligheden var. Tupilakkerne var også kun beregnet til at skade én bestemt fjende. Derfor var det ganske overflødigt, at den skulle kunne formere sig. Men efter at tupilakkerne er blevet salgsobjekter, er der blevet udskåret ikke så få hun- og hantupilakker. Dog har de fleste, der er på markedet en høj kunstnerisk værdi.

JØRGEN KREUTZMANN.

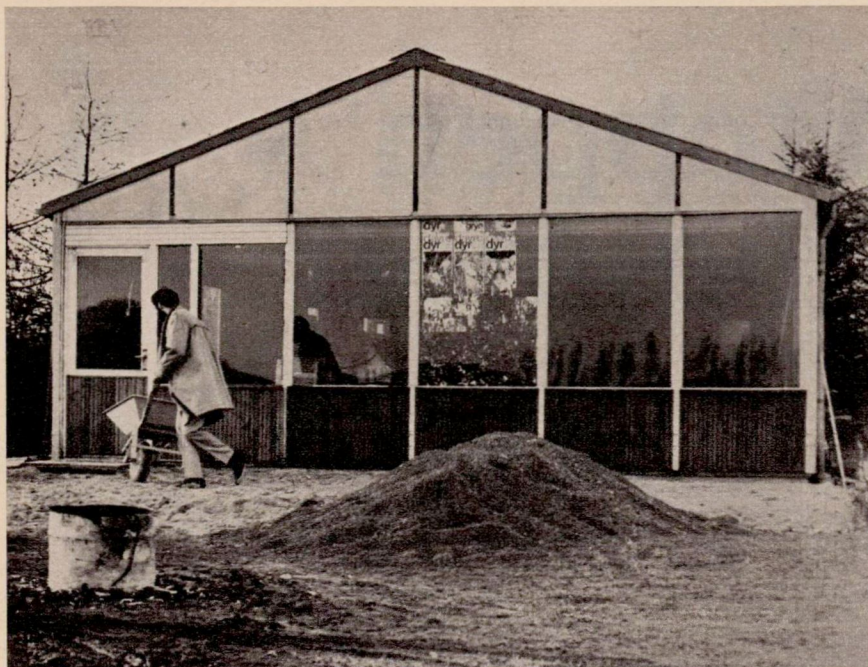
En „moderne“ tupilak skåret i fedtsten. I oprejst stilling ligner den en moskusokse, men hvis den lægges ned, ser man tydeligt et menneskeansigt og sælskindsluffer

2 på toppen -til bundpriser

Ja, så billigt kan det gøres — selv i dag! Kæmpesalg og moderne fremstillingsteknik hjælper os til at holde prisen under det »normale« for to så gode cerutter. Smag dem!

TRUMF — lang, elegant og mild,
5 stk. kr. 2.75, 10 stk. kr. 5.50 og
50 stk. kr. 27.50.
PARTNER — buttet, mild cerut,
10 stk. kr. 4.40 og 50 stk. kr. 22.-.

Stafetten er et godt navn til et klubhus for en idrætsforening. Men der er yderligere en grund til at Vallensbæk Idrætsforenings klubhus hedder sådan. Huset har nemlig i nogle år fungeret som en midlertidig HB-butik, indtil Køge Bugt-byen fik et rigtigt HB supermarked. Midlertidige butikker kaldes i fagsproget stafetbrugser. Ved supermarkedets indvielse fik idrætsforeningen butikshuset skænket af HB på den betingelse, at foreningen selv flyttede huset. I løbet af efteråret og vinteren er flytningen og ombygningen foretaget, og idrætsungdommen i Vallensbæk har ved egne kræfter fået et smukt klubhus.

DIREKTØRSKIFTE

I DEN INTERNATIONALE ANDELS-UNION

LEDEREN af en verdensorganisation til fremme af et idealistisk program skal være i besiddelse af høje personlige karakterer og egenskaber. Han skal fremme organisationens position og prestige i verdens øjne. Inden for selve organisationsapparatet skal han lede sekretariat, administration, oplysningsarbejde, teknisk bistand, økonomisk forskning, statistik, publikations- og filmvirksomhed samt presstjeneste. Han må dertil regne med, at megen af hans tid tilbringes på rejser til og møder i fremmede lande.

Kort sagt: familieliv bliver der ikke meget af.

Derfor har lederen af den internationale andelsbevægelses organisation (ICA), englænderen A. W. Alexander

for nyligt, efter fem år i stillingen, givet op. Han fratræder til oktober og skal derefter lede en engelsk arbejdsulykkeskommission. Så har han kun England og ikke hele verden som arbejdsfelt og kan dyrke det familieliv, han i de sidste fem år næsten ikke har kendt til.

ICA har for nyligt opslået stillingen ledig, og i opslaget fremføres de krav, der stilles til direktøren overensstemmende med ovenstående karakteristik. Man har dog undladt at nævne, at han også skal være en dygtig balancekunstner og løse sine opgaver i samarbejde med andelsforeninger i den vestlige verden på den ene side, jerntæppe-landene på den anden og den neutrale verdens mange og svagt stillede andelsforeninger (især i u-lande) på den tredje side.

PÅ MUSEUM I GOD TID

I ET AF Nationalmuseets magasiner står en del af de møbler, møbelarkitekt Børge Mogensén har tegnet for FDB. Det er møbler, som er typiske for perioden 1950-60, altså i det store og hele de møbler, som moderne unge hjem i dag har som ramme om deres tilværelse. De

opmaganiserede møbler bliver engang med tiden udstillede museumsgenstande, nemlig når Nationalmuseet får en sådan udvidelse, at boligmiljøer fra alle tidsperioder kan udstilles. FDBs møbler kommer altså til at vise, hvordan man boede „i de hyggelige 1950'er“.

Større udbytte i Andelsbanken

ANDELSBANKEN ejes af andelsforeninger og af privatpersoner, der har købt bankens andelsbreve. Den således tegnede andelskapital er nu 108 millioner kroner, en stigning på 11 mill. kr. i løbet af 1967. Af regnskabsoversigten for 1967 fremgår, at andelsbankens overskud for 1967 blev 23,9 mill. kr. Det er en smuk fremgang, over 2 mill. kr. mere end udbyttet for 1966.

Der udbetales uændret otte procent udbytte til andelsbrevenes ejere. Resten af overskudet for 1967 fordeles til reserverne, hvorved bankens åbne reserver stiger til 127 mill. kr. Bankens egenkapital (andelskapital og reserver) er nu 235 mill. kr. eller 27 mill. kr. mere end ved udgangen af 1966.

REKORD- FREM GANG

Svebølle brugsforening blev for nyligt sammen-sluttet med Kalundborg brugsforening. Dermed kan regnes med, at Kalundborgbrugsen i år når en omsætning på henimod 12 millioner kroner med 11 i købstaden og 1 i Svebølle, hvor der allerede nu er planer for en udvidelse, som vil give Svebølles forbrugere bedre indkøbsmuligheder.

I selve Kalundborg er brugsforeningen i rivende fremgang. For 14 år siden havde byens brugs en årsomsætning på cirka 300.000 kroner – og i kontrast hertil står de omkring 11 millioner, opnået i sidste regnskabsår. Et ret nyt supermarked får antagelig om et par år sin afløser i form af en Kvickly. Planer er lagt for dette fremskridt, og de første jordbundsundersøgelser på byggestedet er foretaget, oplyser brugsen.

FRIHEDEN BEVARET

85 procent „frie købmænd“ har ifølge Jyllands-Posten mere eller mindre opgivet deres frihed og har i stedet tilsluttet sig de forskellige købmands- eller grossistkæder.

— — — De har dog stadig bevaret „friheden“ til at kalde sig „den frie købmand“.

JUBILÆER

25 år: Sekretær fru G. Schmidt, sekretariatet i FDBs hovedkontor, den 15. marts.

75 år: Bogo brugsforening den 10. marts. * Egtved brugsforening den 26. marts. * Øster Ulslev brugsforening den 27. marts.

50 år: Hobro brugsforening den 15. marts.

BERLIN skifter ansigt

Nej, det kan jeg ikke vente på! *Ausgeschlossen!* sagde den østtyske folkepolitimand, som kontrollerede passagererne i S-toget på *Friedrichsstrasse* station.

Jeg var på vej fra Vestberlin ind i Østberlin og havde begået den fejl ikke at udfylde en blanket med oplysning om min beholdning af vestlig valuta. Det, den svært-bevæbnede kontrollør ikke ville vente på, var, at det lille dokument blev udfyldt på stedet.

Med mange avis-reportager i erindring funderede jeg over, om afslaget betød, at jeg ville blive jaget tilbage til Vestberlin eller sat fast for forsøg på valutasmugling. Men der skete noget tredje: Den barske mand stemplede min tomme blanket, gav mig den tilbage og gik videre, mens han skubbede 9 mm-pistolen bedre til rette på maven. Om jeg ville opgive min kassebeholdning til tusinde dollars eller 75 øre, var ganske overladt til mig selv.

Det var også komplet ligegyldigt, viste det sig. Jeg kom nemlig først i tanker om valutaerklæringen igen, da den østtyske *udrejsekontrol* – to mand høj – stod i kupeen i Warnemündetoget. For øjnene af dem smurte jeg et par tilfældige tal og en ulæselig underskrift på papiret. Ingen af kontrollørerne bad mig dokumentere, at beløbet passede eller udtrykte nogen undren over, at jeg rejste rundt med en stemplet, men udfyldt erklæring i lommen, skønt det naturligvis gjorde valutakontrollen til en meningsløs formalitet. De skulle bare have do-

kumentet i udfyldt og stemplet stand. *Ordnung muss sein.*

Denne form for kontrol er næppe, hvad man skal *regne* med i Østtyskland, men eksemplet demonstrerer trods alt noget karakteristisk: selv det *bureaukratiske* jerntæppe mellem øst og vest er blevet ikke så lidt flosset.

Det får en dansk turist i øvrigt en anelse om, allerede hvis han besøger de danske statsbaners rejsebureau i Vestberlin. DSB-folkene skaffede uden varsel en jernbane-billet gennem Østtyskland, pladsbillet til den russiske sovevogn og transitvisum i løbet af et kvarters tid – et tempo, som statsbanerne hjemme i Danmark jo ikke altid kan holde.

BERLINERNE selv har unægtelig større problemer med jerntæppet. Mens udlændinge og personer fra Vesttyskland kun skal overvinde en grundig, men ellers temmelig ordinær paskontrol for at aflægge et besøg i Østberlin, er det principielt forbudt Berlins borgere at passere skellet mellem øst og vest. For dem er Berlin-muren nu på sy-

▲ *Aftenbillede fra Kurfürstendamm – Berlins strøggade og „Europas største cafe“. Ruintårnet er resterne af den sonderbombede Kaiser Wilhelm Gedächtnis-kerke – nu erstattet som kirke af den flade, ottekantede bygning i forgrunden. Skyskraber-komplekset til venstre rummer Europa-centret, Berlins største butikscenter, som foruden forretninger indeholder to biografer, et teater, en mini-golfbane og en skøjtebane.*

vende år en bitter realitet, der har hugget titusinder af familie- og venskabsbånd over.

Reglen er dog ikke uden undtagelser. F. eks. kan østberlinere i folkepensionsalderen frit rejse til Vest-Berlin en gang om året, og fast tilladelse til at krydse zonegrænsen i embeds medfør er udstedt til omkring et tusinde berlinere, bl. a. nogle læger, som praktiserer både i Øst- og Vestberlin.

Det nyeste hul i jerntæppet er imidlertid nok så interessant.

Betingelsen for, at en vestberliner kan benytte denne mulighed er nemlig den meget enkle og kapitalistiske: at han er i stand til at *betale*. Er denne kvalifikation i orden, kan han med de socialistiske, østtyske myndigheders fulde velsignelse holde weekend sammen med den far, mor, kone, broder eller ungdomsveninde, som Berlin-muren ellers afskærer ham fra.

Hvordan systemet fungerer, kan man iagttage hver lørdag formiddag ved ni-tiden på *Ostbahnhof* i Østberlin. Da ankommer fra Vestberlin en salonvogn fyldt med forventningsfulde weekend-rejsende. Nogle

minutter senere er den koblet sammen med en lige så luksuøs waggon, som rummer de østtyske deltagere i turen. Øst og vest er stadig adskilt af låsede døre, men jern-tæppet rejser kun med, indtil den tjekkiske grænse passerer få timer senere.

I samme øjeblik fjernes afspærringen, og i skøn forening fortsætter det fællestyske rejseselskab til *Prag*, sover der om natten og vender tilbage til Tyskland søndag aften – med sidste omfavelse ved den tjekkisk-østtyske grænse.

Turen er ikke voldsomt dyr: 165–185 kr. pro persona inklusive rejse, hotelværelse og et par måltider. Men det er en forudsætning, at deltagerne fra Vestberlin betaler for dem fra Østberlin – i hårde, vesttyske DM.

NATURLIGVIS kan man ikke ud fra den slags detaljer sige noget om, hvorvidt eller hvornår en ny Berlinkrise er tænkelig. Det afgøres jo for en stor del i *Bonn*, *Moskva* og andre fjerne steder. Men det, en turist rent umiddelbart kan fornemme i Berlin, er, at i alt fald selve *tonen* i fjendskabet mellem øst og vest er dæmpet en hel del ned.

For kun få år siden omtalte en vestberlinsk turist-rundviser ganske automatisk Østtyskland som *sovjet-zonen* eller *Mellem-tyskland* (for at minde om de til *Polen* tabte områder). Senere blev udtrykket *det såkaldte DDR* moderne. Det var så indar-

▲ Udenfor turistsæsonen er duerne og tilrejsende skolebørn ofte i flertal på og omkring de udsigtsplatforme, hvorfra et utal af vestlige statsmænd og andre berømtheder har skuet ind over Berlin-muren. Det er snart længe siden, og et rundspørge for nylig viste, at kun én af hundrede vesttyskere i dag anser Berlin-spørgsmålet for at være Tysklands vigtigste politiske problem.

bejdet, at en vesttysk forhandler engang skal have tituleret sin østtyske modpart: *den såkaldte hr. Meyer*... Nu taler selv officøse, vestberlinske institutioners repræsentanter lige ud om DDR uden tilføjelse af hverken direkte eller underforståede ringeagtstyringer.

Den uhygge, en udlænding fornemmer under den obligate bustur langs Berlin-muren, er da også mere knyttet til ens viden om tidligere tragiske og spændingsfyldte episoder end til det, man faktisk ser: på østsiden et menneskeøde, raseret bælte,

hvis vagtposter holder sig i diskret dækning, og på vestsiden nogle gader, hvis tristhed kun understreges af de spraglede småbutikker med turistsouvenirs, fotos og slikkerier, som søger at udnytte de kommercielle muligheder i nærheden af de mest kendte udsigtspunkter.

Det er disse steder, som for få år siden var skuepladsen for det ene storpolitiske show efter det andet med præsident *Kennedy*, dronning *Elisabeth*, *de Gaulle* og andre verdensberømtheder i hovedrollerne.

I dag er flertallet af de besøgende skole-

børn, der er på klasseudflugt til Vestberlin. Det skal alle skoleklasser i Vesttyskland nemlig mindst én gang. De unge bayrere eller holstenere påhører lærernes energiske forelæsning med den samme distræte og venlige overbærenhed, som danske jævnaldrende lægger for dagen under en beretning om krigen i 64. *Det er i alt fald meget længe siden*... svarede den 14-årige *Liesel* fra Ingolstadt, da jeg spurgte, om hun kunne fortælle en uvidende udlænding, hvornår den mur egentlig blev bygget. Nærmere kunne hun ikke komme tidspunktet. Det spændende ved Berlin var for hende og kammeraterne ikke en grim mur og nogle sværtede ruiner, men livet på *Kurfürstendamm* med dens 100 restauranter og 1200 butikker og varehuse.

Flertallet af levende væsener inden for synsvidde var store flokke af duer, som vandrede rundt i murens skygge på jagt efter noget spiseligt i den sidste vintersne. Den fred, duerne symboliserer, nyder de nu ikke selv i Berlin. Tværtimod forfølges de på det grummeste af det berlinske bystyre, *senatet*, og det var med virkelig kommunal triumf, det for nylig kunne meddele, at

kostprisen pr. dræbt due i det forløbne år blev bragt ned til gennemsnitlig 1,09 DM – et par kroner.

Hovedvåbnet har hidtil været blåsyregas, men det er man nu ved at gå bort fra. Det skyldes ikke så meget den historiske belastning af netop denne udryddelsesmetode just i Tyskland, men to andre forhold: For det første faldt de forgiftede duer undertiden ned på ureglementerede steder, hvilket

kunne støde både den kommunale ordenssans og legende børns ubefæstede sjæle. Begge dele hæger man jo om i Tyskland. For det andet er den biologiske metode billigere. Den består simpelt hen i, at man fjerner æg og dueunger fra rederne, og der- ved opnås endda en ekstra fordel. Due- ungerne kan nemlig sælges til videnskabelige forsøg. På den konto tjente Vestberlin i fjor 897 DM.

▲ „Checkpoint Charlie“ (herover) er overgangsstedet for udlændinge, der ønsker at passere grænsen mellem Øst- og Vestberlin. Det volder normalt ingen problemer, men hvis man vil telefonere derfra, hvor billedet er taget, til et af husene i baggrunden, går forbindelsen via Frankfurt i Vesttyskland (og det er ikke sikkert, man får den). – Billedet herunder viser det gamle Berlins centrum, Potsdamer Platz, som nu „smykkes“ af pigtrådshegn og (på tagene i baggrunden) folkepolitiets maskingeværreder. Den sidste vintertåge understreger sceneriets trøstesløshed. ▼

SELV OM man altså tager småpengene med, er det vestberlinske samfund som helhed et underskudsforetagende. Tysklands tidligere økonomiske centrum lever på kunstigt ånde- dræt i form af direkte og indirekte tilskud på en lille halv snes millioner kr. om dagen fra det øvrige Vesttyskland. Dette er ikke noget nyt. Men i de år, da Berlin var et af storpoltikkens brændpunkter, sløredes de økonomiske kendsgerninger af propaganda- kanonernes krudtrøg og Adenauer-periodens forestillinger om en snarlig tilbagerulning af jerntæppet. Vestberlin sidder med ikke så få tømmermænd efter denne epoke.

Man bør selvfølgelig ikke lægge alt for meget i, at den Berlin-gade, som opkaldtes efter Adenauer, nu skal have sit gamle navn *Kaiserdamm* igen. Men det er dog i ganske pudsigt overensstemmelse med, at det Berlin, man nu forsøger at „sælge“ til udenlandske turister, har et helt andet ansigt end Adenauer-tidens Berlin. Det er ikke mere den heroiske forpost i det røde hav, „frihedens udstillingsvindue“, man præsenterer.

Til potentielle danske gæster taler man f. eks. om teaterbyen Berlin. I den henseende har den virkelig også meget at byde på: 25–30 teater-, opera- og kabarethuse med et udvalg af scenekunst, som ingen anden tysk by (og heller ingen skandinavisk) kan konkurrere med. Det spænder fra klassisk opera og operetter i pragtudstyr over Brechts og Hochhuts problemdramaer til supermoderne værkstedsteater og en kabaret, hvor et af raffinementerne er, at de medvirkende damer er forhenværende mænd.

Antallet af danske Berlin-turister er i det sidste årstid steget stærkere end besøget fra nogen anden nation, og mange af danskerne tager netop derned med teater- eller koncertbesøg som hel eller delvis rejseforanledning. For at øge antallet yderligere, er indført den særlige service, at man samtidig med at købe en weekend-billet hos DSB i København kan få reserveret teaterbilletter til den forestilling, man ønsker at se i Berlin.

Den tyske hovedstad ligger kun en halv snes timers togtrejse fra den danske, og Vestberlins *Verkehrsamt* håber virkelig alvorligt at sikre sig sin part af det betydelige antal danske korttidsturister, som hidtil er blevet opsuget af Hamborg, Kiel, Lübeck og Travemünde. Vel har Berlin ikke noget St. Pauli-kvarter, men med sine 7000 restauranter og andre udskænkingssteder er den leveringsdygtig i enhver form for værtskhusliv, og på de fleste andre felter byder den en turist adskilligt større muligheder end Hamborg og de nordtyske kystbyer. Det giver en idé om selve rejsens bekostelighed, at DSB sælger en weekend-returbillet København–Berlin inklusive to overnatninger og morgenmad for 129 kr.

BERLINS turistfolk er naturligvis ikke blinde for den tiltrækningskraft, der ligger i Berlins specielle, politiske stilling, men det karakteristiske er, at de nu ikke så meget fremhæver muren som *et skel*, men mere muligheden for at passere igennem den og sammenligne forholdene i øst og vest.

▲ En autostrada må en storby have i vore dage, hvis den vil være med på noderne. Berlins autobahn er tip-top med tre spor i hver retning, men foreløbig er der ganske vist kun 8 km fra den ene ende til den anden.

▲ Babyvægten kalder berlinerne bygningen herover, kongreshallen, som vel nok er det mest kendte udtryk for det genopbyggede Berlins avancerede arkitektur. Betontaget udgør en 110 meter lang oval, men hviler faktisk kun på to punkter.

Et sådant forsøg vil byde på overraskelser, hvis man forestiller sig, at den jævne østberliner lever et sted i nærheden af eksistensminimum. Også på Ulbrichts side af muren har Berlin skiftet ansigt – eller i alt fald berlinerne. De er rent ud sagt blevet mere pluskæbede i de sidste år. Østtyskerne er allerede så nær velstandssamfundets velsignelser, at der er flere af dem, der spiser for meget end for lidt. Man kan både se det og underbygge synsindtrykket med kolde tal. Det medicinske institut i Magdeburg har beregnet, at hver fjerde voksen person i Østtyskland er for tyk.

Det står i forbindelse med, at østtyskerne stadig spiser forholdsvis mange kartofler, meget brød og meget svinekød og -flæsk.

Mange opfatter Berlin som ét, tætbebygget område. I virkeligheden består halvdelen af Vestberlins areal af landbrugsjord, skove, parker og søer, så man kan sagtens arrangere en skovtur uden at komme udenfor byområdet. Det hævdes i øvrigt, at Berlins klima er ekstraordinært sundt – og at det nedsætter søvnebehovet! Derfor kan man nu også købe ▼ ægte Berliner-luft på dåse...

Deres forbrug af disse varer er større end vesttyskernes, mens disse til gengæld spiser f. eks. mere kalvekød, mere frisk frugt og flere sydfrugter.

Det sidste tages normalt som udtryk for et højere levestandard, men det „fattigdomstegn“, som består i, at man spænder livremmen for meget ud, er jo dog ikke det allerværste. Desuden nærmer forbrugsvanerne i øst og vest sig mere og mere hinanden. Således er østtyskernes kartoffelforbrug stærkt nedadgående og kødforbruget stigende.

Hæfter man sig ved de anerkendte statussymboler, er det til at se uden videre, at antallet af privatbiler i Østtyskland er meget lavt, sammenlignet med vesttyske (og danske) forhold. Men mere end hver anden husstand har nu fjernsyn (helt nøjagtigt 54 af 100 husstande mod ca. 60 i Vesttyskland og ca. 70 i Danmark) og hver tredje husmoder har køleskab og el-vaskemaskine.

Forretningernes tilbud om ratebetaling og et stadig stigende antal annoncer tyder også på, at østberlinerne er ved at komme helt godt med i forbruget af mere eller mindre nødvendige industriprodukter. Et østtysk fjernsynsfirma er begyndt at forklare folk, at en familie egentlig har brug for to fjernsynsapparater...

Det er farligt at tage alt for firkantet på noget så kompliceret som levestandarden i et helt samfund. Et pund kaffe er vanvittigt dyrt i Østberlin, men til gengæld kan man blive klippet for halvanden kroners penge. Vesttyskerne ryger mange flere cigaretter end østtyskerne, men disse går dobbelt så tit i teatret. Hvordan skal man veje den slags op mod hinanden?

Alt taget i betragtning er det dog temmelig indlysende, at det svælg i levestandard, som før skilte Øst- og Vestberlin, er ved at blive jævnet ud.

Det har ikke ført til nogen forhåbning om en snarlig nedrivning af Berlin-muren. Den fornyes og „forbedres“ tværtimod stadig væk og er efterhånden i rent tugthusmæssig forstand så fremragende, at flugtforsøg er forsvindende få. Man må nøjes med at glæde sig over, at den mentale mur mellem det ene og det andet Berlin dog trods alt er ved at give sig en smule.

KAJ CHRISTIANSEN

TEGN BRUGSEN SOM DU SER DEN -

SÅLEDES inviterede *Kerteminde* brugsforening for nyligt sine yngste kunder til at illustrere, hvordan de opfattede butikken. Det var ikke en konkurrence i almindelig forstand, i stedet for præmier bortloddes gaver mellem alle deltagerne. Ud af bunken af tegninger har vi taget disse tre, som ses til højre. Selv om tilslutningen nok havde været større, hvis konkurrencen ikke var blevet henlagt til julemåneden, vakte billederne, der blev hængt op i butikken, stor interesse, og ideen kan utvivlsomt praktiseres i andre brugser med lige så fine resultater.

TILBAGE TIL KOOPERATIONEN

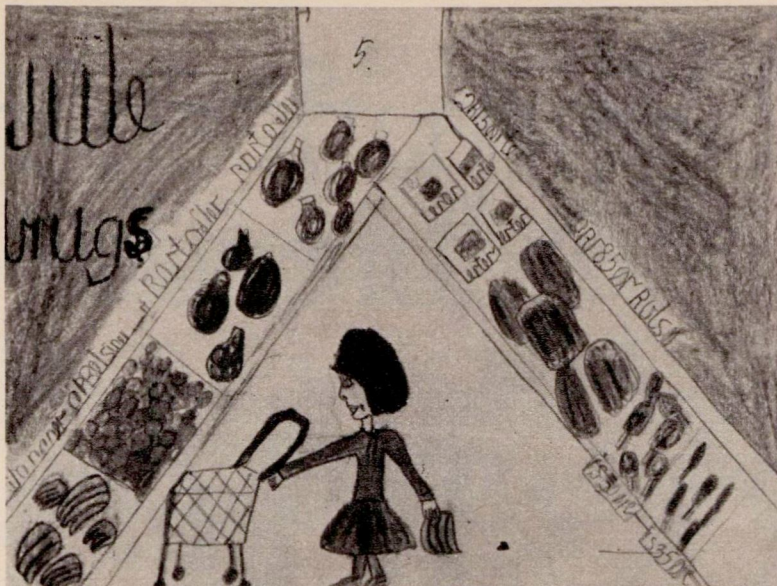
BYGGEFAGENES kooperative Sammenslutning har ansat cand. polit. *Henrik Heie* som direktør for denne organisation, der omfatter omkring 70 kooperative byggevirksomheder med en årsomsætning på omkring en halv milliard kroner.

Henrik Heie vender således tilbage til den kooperative bevægelse. I maj i fjor forlod han sin stilling som forretningsfører for Det kooperative Fællesforbund for at blive forstander for Roskilde højskole. Han afløste her radiatorrådsformanden *Knud Heinesen*, der blev fællesforbundets forretningsfører. For nyligt blev Heie opfordret til at overtage stillingen som direktør for byggefagernes kooperative sammenslutning og er således atter engageret i kooperativt arbejde.

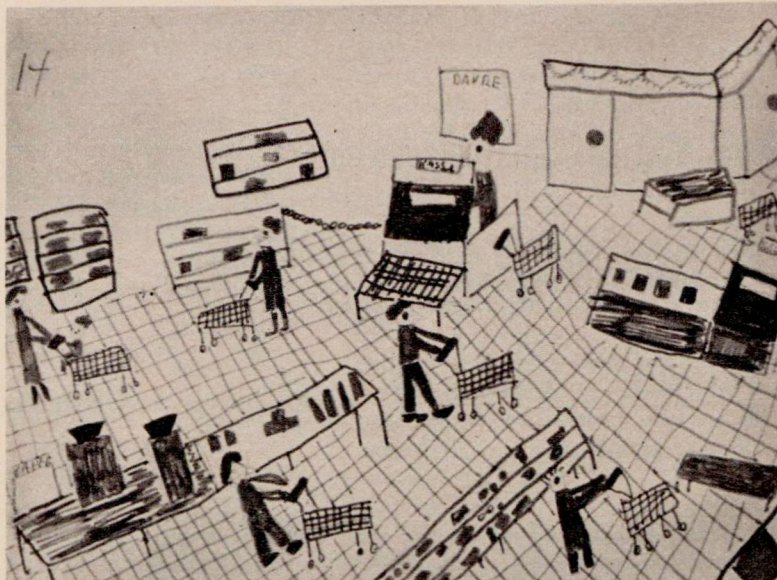
Det kooperative Fællesforbund, som er den midtsamlende organisation for bolig- og byggeforeninger, håndværkervirksomheder og brugsforeninger m. m. i byerne, afholder sin ordinære kongres i Folkets Hus i København den 3. og 4. maj.

NEJ OG JA TIL OPINIONSNÆVN

DET private erhvervslivs organisationer har på stribe sagt nej til at medvirke i et frivilligt opinionsnævn af sagkyndige med den opgave at behandle klager fra forbrugere og næringsdrivende over uheldige konkurrencemetoder. Kun FDB og Forbrugerrådet har erklæret sig for tilhængere af tanken, der for længst er realiseret med succes i udlandet, bl. a. Sverige, hvor opinionsnævnet har stor forbrugerbeskyttende virkning gennem sine vejledende udtalelser om bestemte reklame- og konkurrencemetoders forenelighed med god forretningsskik. Gennem offentliggørelser i trykt presse, radio og TV har nævnets bedømmelser medvirket til at standse vildledende annoncering og andre vildskud inden for de salgsfremmende foranstaltninger, uden at klagerne har skullet ty til den besværlige vej at lade sagerne gå til domstolene. Efter FDBs opfattelse er der behov for et lignende organ herhjemme, især fordi der snart ventes vedtaget en ny konkurrencelov, der giver frit slag for alskens konkurrencemetoder. FDB vil se til, at erhvervene ikke får held til at sabotere forslaget uden videre. Det sidste ord er ikke sagt endnu.

Den prisbevidste køber besøger brugsen.

Hele brugsen med reoler og kasser.

I julebrugsen ser barnet kun de voksnes ben

Stadig flere katte og flere slags katte,
skønt nogle af dem skal friseres et
kvarterstid hver dag

Danmark snart et førende Katte-land

ANTALLET af racekatte er steget eksplosivt herhjemme de sidste år, og de skandinaviske lande med Danmark i spidsen er nu ved at overtage Englands førerstilling inden for avlen. Det viser de mange flotte præmier, som skandinaviske opdrættere henter hjem fra de store internationale udstillinger.

I Danmark er der mindst 20 gange så mange racekatte som for 10 år siden. Især de sidste tre år er antallet steget markant. I 1965 blev der således kun stambogsført 450 nye killinger mod omkring 800 sidste år. I alt er der nu registreret ca. 7000 racekatte, hvoraf ca. to tredjedele er korthårede og den sidste tredjedel langhårede.

Dertil kommer et ukendt antal almindelige danske huskatte, der i fagkredse nyder navnet: europæisk korthårskat. Disse katte, hvoraf mange lever vildt – dels i naturen og dels i byernes slum – er ikke på nogen måde skrevet i mandtal. Det kan kun siges, at der findes „titusindvis“. Katte skal nemlig ikke som hunde forsynes med en lovpligtig forsikring, der kan lægges til grund for en optælling.

Stigningen i antallet af huskatte afspejler sig i øvrigt også i den meget mærkbare opgang, f. eks. brugsforeningen HB har kunnet notere i salget af kattefoder de allersensreste år. HBs omsætning af hundefoder, kattefoder og mad til andre kæledyr er sådan noget som tredoblet i løbet af et par år.

Der er flere årsager til, at det i stedet stigende grad er blevet populært at holde kat – raceren eller ikke – i Danmark.

* Tungest i vægtskålen vejer vel nok den kendsgerning, at det er tilladt at holde kat – men ikke hund – i mange lejligheder.

* En kat skal ikke luftes i al slags vejr – og kræver i det hele taget ikke nær så meget pasning som en hund.

* Vi har lært en mængde af andre lande, først og fremmest englænderne og franskmændene, der er kendt som store katteluskere. Denne interesse er blevet formidlet gennem de store internationale udstillinger. Alene i København er der fire store katteudstillinger om året.

Kan godt opdrages, men vil ikke kommanderes

Når man beslutter sig til at anskaffe en kat – om det så er for hyggens skyld, for at få et kæledyr, eller fordi man finder f. eks. en langhåret kat dekorativ – er det meget vigtigt i forvejen at vide lidt om kattens psyke, der er meget speciel.

Hunden og katten må således ikke sammenlignes. Hvis katten kunne tale, ville den undskylde sig med det populære udtryk: „Jeg er sgu min egen!“

Det må enhver kattejer straks skrive sig bag øret. Hele kattens natur reagerer imod at blive kommanderet med. Den anses ikke uden grund for vores stolteste og mest frihedselskende husdyr.

Derfor må man aldrig slå en kat. Dels glemmer den det kun svært, og dels bliver den let håndsdy.

Katten kan udmærket opdrages, men de kan ikke som hunde afrettes eller dresseres. Der findes dog ingen regel uden undtagelse, og kloge katte kan således med stor tålmodighed oplæres til f. eks. at

apportere som en hund (d. v. s. at hente en genstand til sin ejer).

Mange ting forstår katten ret hurtigt – især hvis man taler med klar og tydelig stemme og bruger korte sætninger. Alle katte vil nemlig gerne komme, når man kalder på dem – men det skal være af egen fri vilje!

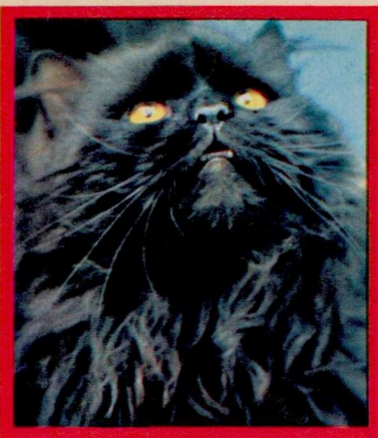
Racekatte er sædvanligvis klogere og lettere at opdrage end almindelige huskatte. Klogere på grund af renavl og lettere at opdrage fordi racekatte knytter sig til menneskene, mens huskatte mere hører til stedet. Racekatte strejfer kun sjældent. De fleste bevæger sig helst ikke væk fra huset, og ofte følger de ejeren i hælene som en hund.

– At racekatte ikke kan klare sig i naturen er dog gammel overtro, hævder en af vore kendteste opdrættere, fru *Edith Dunvald*, der i sit katteri (fra det engelske cattery) „Rangoon“ i Nordsjælland har avlet nogle af verdens bedste racekatte. Tværtimod har katte med blåt blod i årerne længere kløer, og de er mere muskuløse. Derfor klarer racekatte sig altid fint i slagsmål med de ofte større gårdkatte. Men der er selvfølgelig klø i luften, når gårdkattene rotter sig sammen om den fremmede – og det sker ikke så sjældent. Racekatte er også dygtige til at fange mus – men de spiser dem kun sjældent...

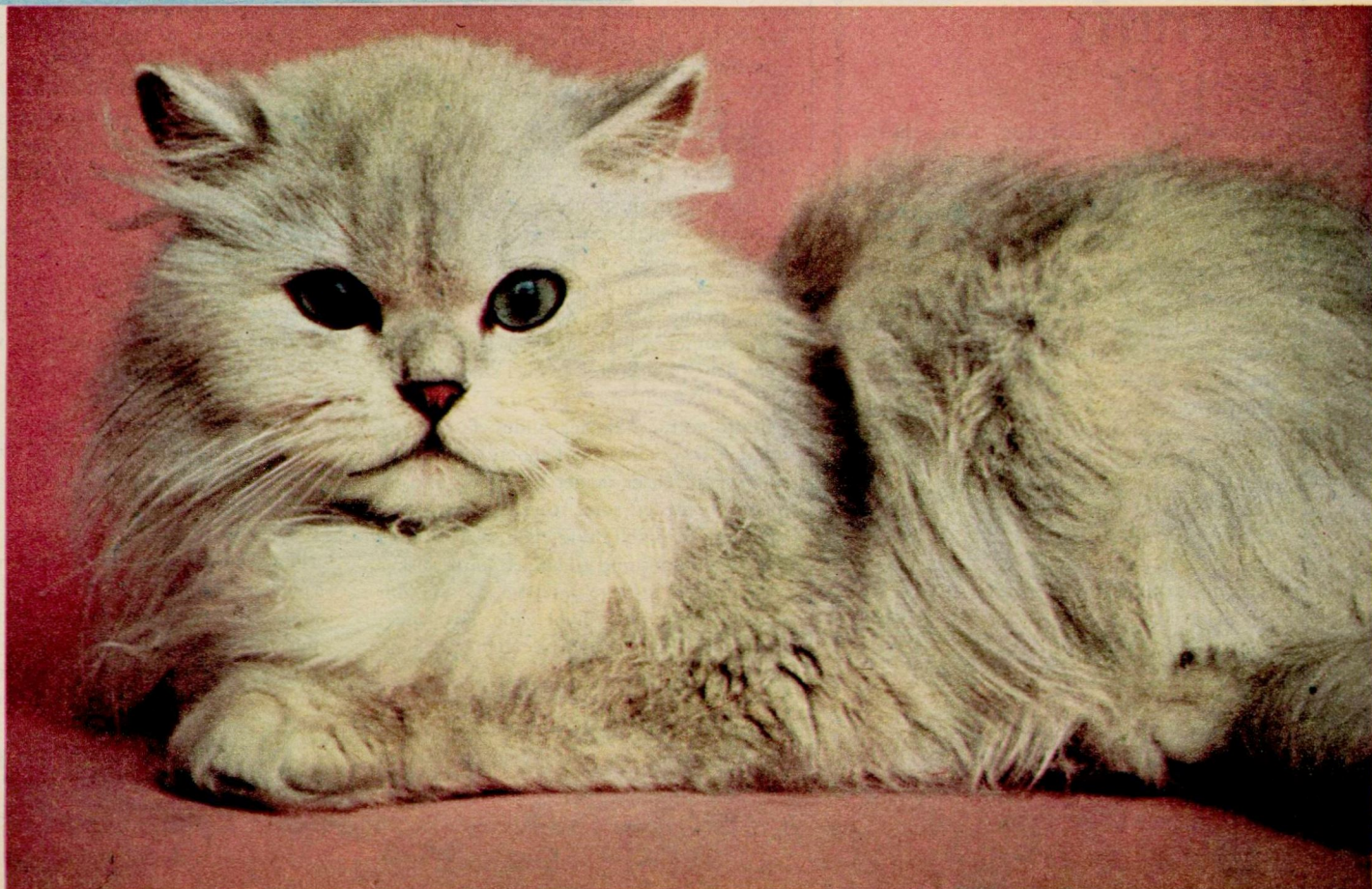
Mange racekatte lever hele deres liv inden for hjemmets fire beskyttende vægge. Det finder mange er dyrplageri – men denne påstand imødegås stærkt af kattedkere. En kat – og navnlig en racekat – behøver ikke at komme ud, siger de. Men en sådan kat får selvfølgelig en ilde medfart, hvis den møder en krigerisk, vild fælle.

Hengivenhed og renlighed er kattens særpræg. Den er hengiven over for men-

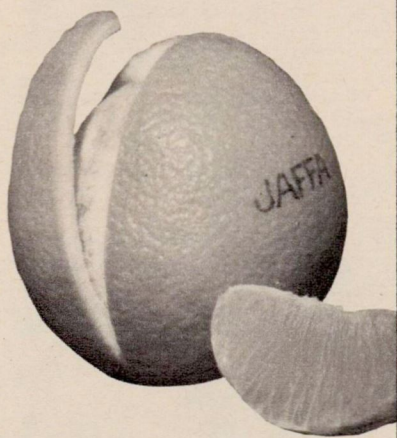
Kattene på denne side er persere eller angorakatte. Arten hørte oprindeligt hjemme i det nære østen, bl. a. Persien, og deraf betegnelsen.

De arter af angorakatte, der kendes i Europa er næsten allesammen fremdrevet i England. Angorakatten er langhåret og egner sig derfor ikke til liv i naturen. Den kan være nervøs, og en fremmeds ankomst i stuen kan være tilstrækkeligt til at bringe den i affekt.

Jaffa er oval og saftig

-og nem at pille!
Ah!

Den sunde fornuft sejrer

Mange kloge profeter har spået, at vaskemidler ikke kan sælges uden indlagte lotterier med lokkende rejser og andre præmier. Derfor var det et tvivlsomt eksperiment, „Snevit“ indlod sig på — stærkt tilskyndet af De Danske Husmoderforeninger — da man gav sig til at sælge det populære vaskemiddel i store økonomiposer uden dekorationer, målebægre, lotteri og andre fordyrende dikkedarer.

Men hvem var klogest? Det var fruén i huset, som hurtigt fandt ud af, at de ca. 4 kroner, hun kunne spare hver gang, var penge lige ind i lommen. Nu køber hun lavtskummende „Snevit“ til maskinvask og „Snevit Extra“ til alt det andet. Og hendes mand var godt tilfreds med, at spille-djæveln blev sat på porten!

nesket som en hund, men dens trofasthed viser sig på en anden måde. Således tager nogle katte ikke føde til sig, når deres herre er væk.

Katten er et meget selskabeligt dyr, men den kan ikke lide uro og støj. Nogle racer er dog mere robuste end andre, og det må der tages hensyn til ved købet.

Nervøse mennesker bør således aldrig

købe følsomme katte såsom *siamesere*, *Russian Blue* eller *Burma-katte*. Nervøsiteten smitter nemlig af på kattene. Så er en almindelig europæisk korthårskat eller en Angora mere velegnet. De er begge mere rolige af natur. Ved valg af en langhårskat må man dog gøre sig klart, at der hver dag skal afsættes 10–15 minutter til frisering af kattens pels.

40 farver at vælge imellem

Der er nok at vælge imellem for den tvivlrådige, idet der findes 40 farvenumre inden for de forskellige racekatte, hvoraf de mest almindelige er:

Siamkatten: Det er den mest kendte og mest almindelige racekat herhjemme. Siameseren er klog, men meget selvstændig, og den kræver en del opmærksomhed af sine omgivelser. I gamle dage, før krigen, var der en del siamesere med et stridigt sind, men det er nu helt avlet væk.

Som navnet fortæller stammer denne kat fra Siam, hvor de fineste eksemplarer findes i de kongelige paladser og templer. Legenden fortæller, at siameseren fik sin flotte lysebrune cremefarve under en tempelbrand i Bangkok. En lille hvid siameserkilling ville redde templet og styrtede ind i det allerhelligste for at bede guden om hjælp. Dens bøn blev hørt, og guden slukkede ilden, men den lille kat var blevet sværtet gulbrun af hede og røg. Den var endda blevet mørkebrun på de mest udsatte steder. Til gengæld var øjnene blevet blå, fordi killingen havde stirret ind i gudens safirøjne. (Nu har man dog også siameserkatte i andre farver).

Den abyssinske kat: Denne kat menes at stamme fra de gamle ægypteres nubierkatte, og abyssinieren er sikkert den ældste huskat i verden. På gamle ægyptiske statuer og malerier findes der katte, som ligner denne race slående.

Abyssinieren har været ved at uddø, men dens popularitet er nu i stærk stigen. Det skyldes, at abyssinieren er den mest stilfærdige racekat, der findes. F. eks. hyl-ler den ikke voldsomt i løbetiden som en siameser. Den er meget kærlig og blid og meget velegnet som stuekat. Farven er som hos et dådyr, dog med svag orange bug. I modsætning til andre katte elsker abyssinieren at lege med vand, selv om dens poter og pels bliver våde. Kropsbygningen er flot, og liggende ligner den en miniature-puma.

Racen er kun meget lidt formeringsdygtig. Der kan gå år imellem kuldene — og så kommer der måske kun en eller to killinger.

Burma-katten: Burmeseren ligner siameseren af bygning, men er helt brun, lidt mindre og som regel af blidere gemyt. Det er sikkert den venligste af alle katte. Den accepterer fremmede, som havde den kendt dem altid.

Mens siameser-katte er spredt over hele verden, er Burma-katten altid blevet strengt bevogtet i sit hjemland. Det siges således, at en burmeser kun kan fås ved tyveri eller som gave fra en fyrste. Salg er ikke tilladt. De første burmesere blev derfor først importeret til Europa i 1947.

Angora-katten: Kaldes nu også perseren. Den findes i 13 forskellige farvevariationer. Den lange pels er ikke naturlig for en vild kat, hvorfor det er mest tænkeligt, at pelsen er fremkommet ved en mutation. Pelsen skal reds hver dag. Ellers dannes der filtpuder — og det er dyrplageri. Langhårskatte kan derfor ikke klare sig selv i naturen.

Perseren kom muligvis til Europa under korstogene.

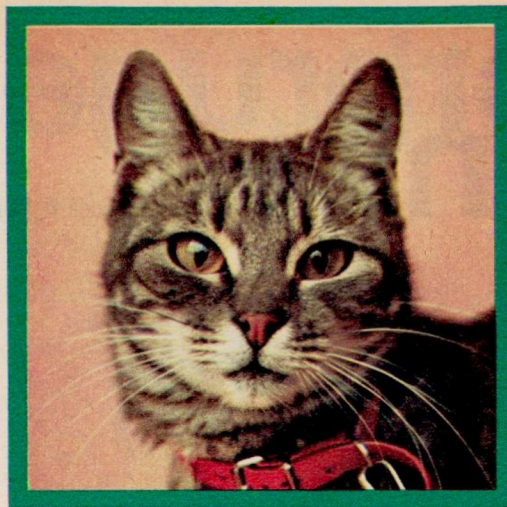
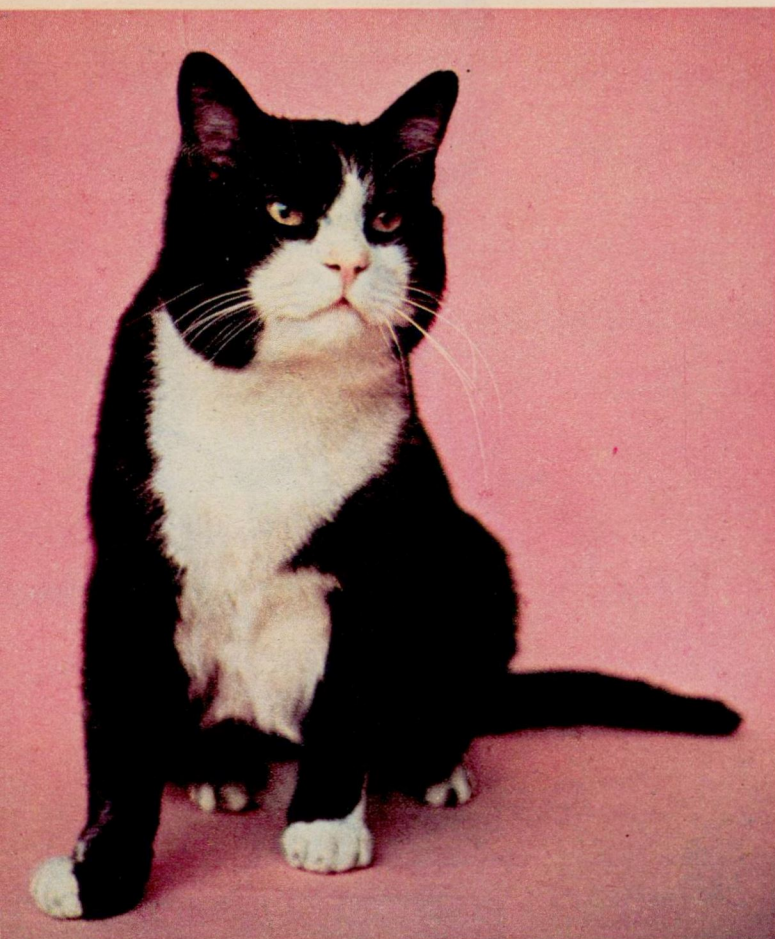
I de sidste år er der kommet en helt ny afart, nemlig en siamfarvet perser. Dette „kunst-produkt“ er opstået ved en krydsning mellem en perser og en siameser.

Den kostbareste langhårskat er *chinchillaen*, hvis pels er som glinsende sølv. Den første chinchilla-farvede perserkat, *Silver Lambkin*, levede i 17 år og kan i dag ses udstoppet på British Museum.

Birma-katten: Den findes så vidt vides endnu ikke herhjemme. Den er antagelig en efterkommer af den hellige kat i de burmesiske legender (ikke at forveksle med Burma-katten). Disse katte blev holdt i templerne som orakler for hundreder af år tilbage.

Den første Birma-kat kom til Europa i 1925. Den blev stjålet af en utro tempeltjener, som for en klækkelig betaling solgte katten til den amerikanske millionær Vanderbilt. Birma-katten, der ligner siameseren og burmeseren, er meget intelligent, men af mere skrøbelig natur end nogen anden race.

Russian Blue: Denne race er kendt helt tilbage i vikingetiden, og under czar-regi-

▲ Europæisk korthårskat er den faglige betegnelse for vor almindelige kat, den sorte til venstre og den tigerstribede herover. Denne katteart lever ofte vildt i naturen eller i storbyers slum, men den er samtidig den mest almindelige huskat.

Siameserkatten (herunder og på forsiden) skal nervøse mennesker ikke tage til sig. Den kræver en del opmærksomhed af sine omgivelser, og den følger med i alt, hvad der foregår i hjemmet. Det er i vor verdensdel en ret ung kat, da arten kom hertil for omkring 75 år siden. ▼

met blev den holdt ved det russiske hof. Den er, som navnet siger, blå. Russian Blue har på grund af opblanding med almindelige europæiske korthårskatte mistet en del af sin type, men opdrættere er i fuld gang med forbedringer. Russian Blue-katten er meget klog og yderst renlig.

Chartreuse-katten: Den stammer fra Chartreuse-klostret i de franske vestalper. Det er en grå korthårskat, endnu temmelig sjælden i Skandinavien. Chartreuse-katten er stor og muskuløs, temmelig hårdfør, men venlig og omgængelig.

Manx-katten: Det er haleløse katte, opkaldt efter den engelske ø Man. Der er fortalt mange historier om Manx-kattens afstamning, men ingen har kunnet give en forklaring på den manglende hale. Racen findes i mange farvevariationer, men de sorte er de mest efterspurgte. De siges at bringe lykke.

Der findes dog også haleløse katte andre steder i verden end på Man. Således er halvøen Reersø på Sjælland berømt for sine haleløse katte. Der er ganske vist ikke mange tilbage. Det siges, at turisterne ligefrem stjæler dem. Derfor må de lokale beboere lukke deres haleløse katte inde om sommeren...

forbruger nyt

redigeret af Bodil M. Begtrup

TANDRIGTIG TANDPASTA

- * Læg mærke til den nye tube *Pepita*
- * fluor tandpasta i familiestørrelse: 210
- * gram for 4,35. Tuben med 100 gram
- * koster 3,10, så der er penge at hente
- * på familietuben.

DET ER ikke mere end godt halvdandet år siden, at *Pepita* fluor kom til verden i et dansk-svensk kooperativt samarbejde, hvori også svenske tandlæger var med. Der var allerede mange, kendte fluor tandpastamærker på markedet, så man var spændt på, om *Pepita* fluor kunne klare sig i konkurrencen.

Det gik strygende. Ønsket om en økonomitube kom fra så mange forbrugere, at det måtte opfyldes, og det er nu sket.

Pepita fluor tandpastaens succes skyldes blandt andet, at den er *tandrigtig*, fordi den trods sin fine renseevne ikke giver slibeskader på tandhalsene. Tandlægerne kan tale med om disse skader, som de ser så mange af, at dansk-svenske teknikere på tandpastaområdet så det som en vigtig opgave at fremstille en tandpasta med god renseevne, men som ikke skabte slibeskader. At dette lykkedes, vidner følgende om:

Et af de største amerikanske laboratorier, der har specialiseret sig på tandpastaområdet, opfordrede Vibyfabrikkerne til at indsende *Pepita* fluor til afprøvning. Det gjorde man naturligvis, og resultatet af undersøgelsen viser, at *Pepita* fluor renser virke-

ligt effektivt uden fare for slibeskader på tandhalse.

Talrige sammenlignende forsøg med tandpasta med og uden fluor har vist, at stoffet forebygger „huller“ (caries) i tænderne, så der er god mening for alle i at bruge fluor tandpasta.

Lær børnene at børste tænder fra de er omkring tre år gamle, hver aften og med fluor tandpasta, men tving dem ikke, for så får de måske modvilje mod tandbørstningen, og så varer det meget længere end ellers at få dem med til det.

Efter at tænderne er børstet eller munden skyllet er mad og slik utænkeligt – ikkesandt?

På billedet sammenlignes en 100 gram tube (øverst) med en 210 gram tube. Indholdet i den største tube bliver det billigste.

SvAR

Hvor er datoen?

* *Hvor er det dejligt med de mange datomærkede varer i brugen. Men jeg er irriteret over, at smør i pergament næsten aldrig er datomærket. En vare som smør er det virkelig rart at kunne se pakkedatoen på, skriver L. Roth, Damstien 24 A, Vanløse.*

* De rører ved et meget vigtigt og aktuelt spørgsmål. Forbrugerrådet har klaget til stormejerierne

over, at den datomærkning, man indførte for et par år siden efter forhandling med rådet, er værre end ingenting. Datoen står i reglen i smørpakkens sidelukning med perforerede tal, som er ulæselige. Da pakken tilmed skal åbnes, for at man kan finde datomærkningen, er den en værre narresut for forbrugerne, al den stund man ikke kan tillade sig at lukke en smørpakke op i butikken, og man skal have en lup for at finde ud af de perforerede tal.

Den 1. april skal alt smør forhandles i folie og være datomærket. Forbrugerrådet har igen fremsat ønske om en tydelig påstemplet pakkedato på selve pakningen, om det opfyldes vides ikke medens disse linjer skrives. Men forbrugerne kan gøre meget ved at gøre vrøvl overfor de

handlende. De er ganske vist sagesløse, men skal nok vide at bringe klagerne videre til mejerierne.

* *Vi sender de 50 kroner til L. Roth for det nyttige spørgsmål.*

Nyttig boks

* *Kan der ikke laves en dåse til knækbrød, ligesom der er til kryddere? Har man først taget hul på en pakke, er den ikke til at få hold på igen, enten knækker stykkerne eller også bliver de bløde – skriver Margit Aagren, Kongeskov, Storeheddinge.*

* *FDBs kolonialafdeling arbejder for tiden med en knækbrødboks, men hvornår den er færdig, kan der i øjeblikket ikke siges noget om. Kan De ikke bruge en Mette-boks? Den fås ganske vist ikke i en størrelse, som helt nøjagtigt passer, men to-liter-boksen (nr. 27 06 34) med hængslet låg kan udmærket bruges, og er altid brugbar, når den engang udskiftes med den kommende knækbrødsboks.*

LÆG MÆRKE

til småtingsæsken ... med indstillelige rum. De har så tit ønsket den, og nu er den at få i brugsen.

Æsken er af slagfast grå plastic. Den har et hængslet, glasklart låg, som ikke er slagfast, for det kan det ikke være, når det skal være klart.

Småtingsæsken fås i to størrelser. Den lille æske ($13\frac{1}{2} \times 14 \times 3\frac{1}{2}$ cm) koster 2,85 og kan indeles i indtil tre store og otte små rum. Den store æske ($13\frac{1}{2} \times 28 \times 6$ cm) er velegnet til utallige formål, bl. a. til sysager, til søm, kroge, skruer og mindre værktøj, til lystfiskerens blink, liner, hjul og andre grejer, til børnenes småbiler, tinsoldater, dukketøj, til skrivebordsskuffens kuglepenne, viskelæder, clips, frimærker, til køkkenets mange smådippedutter. Kort sagt, æskerne er gode til at holde orden i en masse ting. De flytbare skillerum gør, at pladsen i småtingsæsken kan udnyttes fuldt ud, og med de glasklare låg kan man straks se, hvad man har gemt i æsken.

til Bacchus-chokoladen ... når De skal forære en æske chokolade væk. God chokolade er altid en velkommen gave, og Koldingfabrikernes fyldte og rene chokolade er kvalitetsvarer, som fås i emballager, der ikke findes smukkere – synes vi.

Bacchusæsken er for nylig fornyet med klare billeder af indholdet på forsiden, og på bagsiden er der en tekst, som oplyser, at æsken indeholder kirsebær i ægte jamaicarom og vindruer, nedlagt i fransk cognac, alt overtrukket med en fin, let bitter chokolade. Desuden er der kringler og pastiller af let bitter chokolade. Æsken indeholder 225 gram og koster 12,10.

PS. Hvorfor skulle De forresten ikke selv have en æske Bacchus ved en lejlighed? Lad Deres mand komme på den gode idé!

Boksens låg

* Mette-boxens låg har slået sig, eller også er boksen revnet efter at have været brugt til nedfrysning af madvarer. Der står på

boksene, at de tåler indtil 40 minusgrader, men hvorfor har flere af mine bokse ikke kunnet tåle at komme i fryseren? – Inger Pedersen, Hobro.

* Fabrikanten svarer, at to ting kan være årsag til, at boksene ikke holder, hvad der er lovet:

1. Ved udtagning af dybfryseren skal boksene have lov til langsomt at vænne sig til den højere temperatur, og de bør ikke åbnes for voldsomt, før materialet har genvundet noget af sin naturlige bøjelighed.

2. Ved rengøring skal man ikke komme for meget sulfo-opvaskemiddel i vandet, da sulfo kan påvirke materialet og gøre det mindre modstandsdygtig.

Nyhed: Danefrost pandekager

Her er der pandekager, som den mest kræsnе husmoder ikke laver bedre. De ligger i en appetitlig foliebakke og varmes i løbet af kort tid i ovnen eller på en flad brødrister (se brugsanvisningen på kartonen).

Pandekager med sukker eller syltetøj er den sædvanlige måde at få dem på, men der kan også laves fine desserter med disse pandekager. På kartonens bagside er der to opskrifter, og de kan inspirere til mange flere.

Pandekagerne kan også bruges til „omslag“ om smørdampede, småtskårne grøntsager, om brisselstuvning eller om den muslingesalat, som også står på kartonens bagside.

Til pandekagedesserter og -stuvninger beregnes to pandekager pr. person. Der er otte pandekager i kartonen, og den koster 4,85.

Gule ærter med flæsk

I brugsens frysedisk er der nu Danefrost gule ærter med flæsk til 3,35 for 500 gram. Portionen passer til to, som ikke slider alt for hårdt i det.

Danefrost gule ærter skal blot varmes op, og de kan serveres tykke eller tynde, som man nu kan lide det. Det er kun et spørgsmål om mere eller mindre vand. Hos os kan vi bedst lide dem tynde, og vi tilsætter derfor mindst to deciliter vand, og for at „styrke“ dem yderligere en halv bouillonterning eller lidt af „det tredje krydderi“ samt et ordentligt drys fra timians-krydderiglasset.

Vi skærer også flæsken i terninger, rister dem sprøde og hælder fedt og flæsketerninger i suppen.

For vor skyld måtte Danefrost gule ærter gerne være uden flæsk. Børn og unge foretrækker tit pølser til dem – og det gør vi andre iøvrigt også.

Dengang Danefrost gule ærter skulle i produktion, talte man på knapperne, om der skulle være flæsk i eller ikke. Det kom med, men ingen ved rigtigt, hvad forbrugerne helst vil have.

* Uden flæsk ville retten blive billigere, og så kunne forbrugerne selv bestemme, om de ville spise suppen alene, eller om de ville have noget helt andet end flæsk til.

* Med flæsk har man en mere solid ret, og man behøver ikke at tænke på tilbehøret.

NYT FRA VARE FRONTEN

NY LILLE VASKEMASKINE

Haka Compact er ikke større, end at den kan stå på sædet af armstolen. Når den skal bruges, må den naturligvis stå mere sikkert, på køkkenbordet eller på gulvet eller hvor som helst i huset i nærheden af vandhane og afløb.

Vand, ca. 20 liter, fyldes direkte ned i maskinen eller gennem den faste slange, der også kan bruges til tømningen, vaskemidlet og tøjet kommes i, og knappen indstilles på den ønskede vasketid: et, to, tre eller fire minutter.

Vasketøjet kommer i en meget

kraftig cirkulation, der effektivt presser vaskeluden gennem tøjet. Man kan vaske flere hold tøj i samme hold vand.

Maskinen kan opstilles overalt i huset eller lejligheden, hvor der findes en almindelig tobenet stikkontakt til 220 volt vekselstrøm.

Maskinen er god til klatvask, der kan være op til et kilo tøj ad gangen, det er nemt at lægge tøjet i den, men den er ikke beregnet på at kunne klare hele vaskebehovet for en familie, her må en stor vaskemaskine tages i brug. Vandet kan ikke blive opvarmet i *Haka Compact*, men har man opvarmningsmulighed eller varmt vand i hanen, kan maskinen klare det meste, bortset fra kogevask.

Prisen er 498 kroner, og den fås i brugsen.

EFFEKTIV VARMELUFTTØRRING HJEMME

Færdigtørringen af vasketøj er et problem i mange husholdninger. En stor del af året er man afskåret fra tørring i det fri, i haven eller på altanen, for slet ikke at tale om de gammeldags lejligheder, hvor tørringen ofte må ske i kælderens eller på loftet. Snore på kryds og tværs i badeværelset eller ophængning på radiatorerne bruges mange steder, og det har den fordel, at tøjet bliver i lejligheden, men ulemperne ved et blokeret badeværelse og fugtig tøjlugt i stuerne gør denne løsning til en nedløsning.

Mange bruger tørrestativer på væggen eller gulvet i badeværelset, med den følge, at der næsten altid hænger vasketøj fremme og vanskeliggør anden

benyttelse af dette rum. Den store udbredelse af vaskemaskiner, der har muliggjort mindre tøjbeholdning end tidligere, men også kræver langt hyppigere vask, har gjort kravet om en hurtigere tørring af vasketøj aktuelt for mange husmødre, som nu med vaskemaskinen kan klare selve vasken hurtigt, men ikke er blevet hjulpet med en bedre tørremetode.

HEP Tørrefix er en sammenklappelig tøjtørrer, der kan opstilles overalt, hvor der er en fri vægflade, i badeværelset, bryggers eller andet sted, hvor der er udluftningsmulighed. Sammenklappet fylder det ca. 60×75×18 cm, opklappet kan det rumme ca. 5 kg tøj, d. v. s. den tøj-mængde, mange vaskemaskiner vasker ad gangen.

Foroven i „skabet“ er der et varmelegeme på 1800 w og en lydsvag ventilator, der fører den varme luft rundt om tøjet. Efter ophængning af tøjet, lukkes det helt inde af et forhæng, indstillingsknappen stilles på den ønskede tørring, enten med varme, hvor tørretiden ved fuld ophængning er 4-5 timer, eller med ventilatoren alene til koldlufttørring af sarte stoffer: uld, nylon eller strygefrigt tøj.

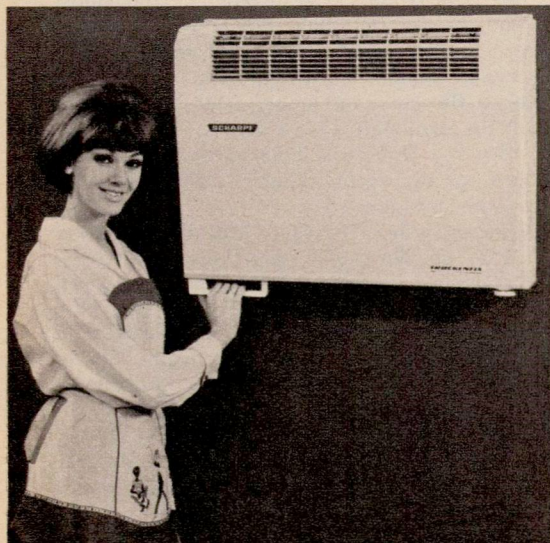
HEP Tørrefix koster i brugsen knapt 800 kroner, og kan tilsluttes en almindelig stikkontakt til 220 volt vekselstrøm.

P.S. Den er også god til at varme badeværelset op med, til tørring efter hårvask og til støvfri tørring af fremkaldte film.

ELEKTRISK REGNEMASKINE TIL 772,50 KRONER

Momsens indførelse og det deraf krævede nøjagtigere førte regnskab hos mange, blandt andet landmændene, gav et meget stort salg i 1967 af regnemaskinen Citizen CA-10 så stort, at brugsen flere steder ikke kunne skaffe den frem til de mange, der ville have denne robuste kvalitetsmaskine. Den importeres fra Japan, afprøves grundig herhjemme og er garanteret fra fabrikken i et år, og reservedele leveres gratis i to år, hvad der er et udtryk for, at man kan stole på kvaliteten. Det er nemt at arbejde med maskinen, og den har alle finesser: taster med dobbeltfunktion, f. eks. addition og mellemresultat, tofarvet bånd, hvor den røde farve bl. a. bruges til at markere tal, der trækkes fra. Der skulle nu være så mange på lager, at ingen vil gå forgæves efter den. Maskinen leveres med en lys hætte af stærkt plastikstof.

RÅKOSTAPPARAT TIL MAJOR HÅNDMIXER

Også med brugsens mindste husholdningsmaskine, Major håndmixeren, er det nu muligt at rive og snitte grøntsager, frugt, brød, chokolade og lignende, som man længe har kunnet med de store køkkenmaskiner.

Håndmixeren anbringes i et forkromet metalstativ med un-

dersiden opad, på denne måde får man en stationær maskine, der står solidt på bordet. Oven på mixeren, i den ene piskerisfatning, anbringes så råkostapparatet med den af de tre rive- eller snitteskiver, der passer bedst til formålet, og gulerødder, kål eller æbler påfyldes ved hjælp af en stoppeklods. Det færdigrevne kan løbe direkte ned i en skål, der sættes under.

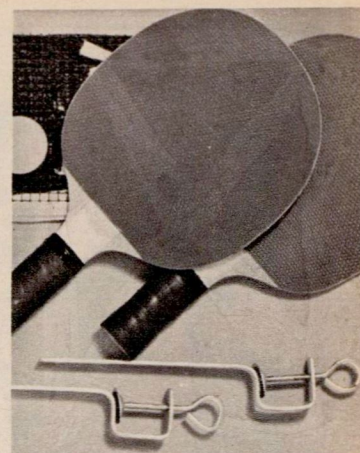
Det er hurtigt og nemt at påsætte og tage apparatet af igen, det hele er fremstillet af slagfast, hvid plast med runde hjørner udvendigt og indvendigt og nemt at gøre rent.

Råkostapparatet, der også kan bruges til Balletto håndmixeren koster 69 kroner i brugsen.

IDOLTAVLEN FRA MØBEL- AFDELINGEN

måler 60x120 cm og består af en specialplade, betrukket med hessian, det hele smukt indfattet i en ramme af lyst træ. Her kan børnene eller de unge slå deres tegninger, billeder og udklip op og skifte dem ud, lige så ofte, de har lyst, uden at det kan ses på væggen eller tapetet. Tavlen er let at sætte op med to kroge eller søm, og de lidt over halvtreds kroner, som den koster, er givet godt ud, hvis det kan spare for bare én gang tapetsering af børnenes „krog“ eller værelse.

SUND OG SJOV MOTION FOR 11,75

Brugsens nye bordtennissæt består af to bats, to bolde og et net med holdere til at skrue fast på bordkanten, det hele er samlet i en plasticmappe.

Løse bats, en almindelig træningsmodel eller turneringsbatten med skumgummiunderlag kan fås til henholdsvis tre en halv og otte kroner. Løse bolde findes som træningsbolde til et par kroner for seks eller som godkendte turneringsbolde, hvor prisen er under fire kroner for tre stykker.

BRUGSFORENING ÅBNER BIL-SERVICESTATIONER

Den nye OK-servicestation i Sønderborg placerer sig på en ganske særlig måde: det er simpelt hen en afdeling af Sønderborg brugsforening (ligesom

dens supermarkeder og den store Kvickly). Derfor ydes dividende på alle køb i servicestationen. Ikke-medlemmer får udleveret mærker, der kan ind-

klæbes i Kvickly-rabatbogen, og hvis dividendeværdi udbetales hvert år i begyndelsen af december.

Fordelene består dog ikke alene i dividenden. OK superbenzin koster 124 øre, regular koster 121 øre, smørelie 3,75, smøring ti kroner, vognvask 11 kroner. Priserne er altså lave, og det er jo en fordel, det er værd at regne med.

Der er altså fuld autoservice på Sønderborg-brugsforeningens nye servicestation. Desuden åbner brugsforeningen en fuldautomatisk servicestation i et andet kvarter i byen. Her kan bilisterne få selvbetjening døgnet rundt. Der åbnes for tankene ved seddelindkast, ganske som det sker ved OKs utallige tanke landet over.

**Føl Dem fri.
Føl Dem levende.
Føl Dem kølig, ren, frisk!**

**Med Tampax tamponer
føler De Dem sådan.**

TAMPAX
tamponer

MENSTRUATIONSBEKYTTELSE · BÆRES INDVENDIG
TAMPAX SCANDINAVIA A/S · KØBENHAVN

NÅR HJEMME- HUSMODEREN VIL HAVE UDEARBEJDE IGEN

Dersom en kvinde i en årrække udelukkende har været beskæftiget i sit eget hjem, kan en tilbagevenden til arbejdsmarkedet ofte være vanskelig. Derfor arrangerer staten rundt om i landet kursus, der skal orientere sådanne kvinder om muligheden for genoptræning og uddannelse og om de psykologiske problemer, hun måske vil stå over for på arbejdspladsen og i hjemmet. Artiklen her fortæller om disse kursus – og om resultaterne af dem.

MANGE kvinder, som i en årrække har hellet sig hjem og børn, men nu vil genoptage et udeerhverv, opdager i disse år, at arbejdet på deres gamle felt er løbet fra dem.

Hvad gør fru Hansen i den situation? Måske bliver hun ængstelig på grund af de nye krav – og giver op. Måske vælger hun noget, hun kan klare, selv om det ikke er lige det, der har hendes største interesse. Af og til hører og læser hun om genoptræning, omskoling, optræning. – Det lyder meget godt altsammen, men hvor sker det, og hvordan skal hun komme med til det?

Adskillige organisationer har i de senere år udfoldet store bestræbelser for at sætte hjemmearbejdende kvinder i stand til atter at komme ud på arbejdsmarkedet, men der er konstant stor mangel på *oplysning om mulighederne*. I erkendelse heraf har staten stillet et beløb til rådighed for en orienteringsvirksomhed, tilrettelagt og forestået af arbejdsanvisningskontorerne rundt om i landet i samarbejde med konsulent i Arbejdsdirektoratet fru *Anna-Lisa Hohwy*.

Hvad er der kommet ud af denne virksomhed? Hvordan foregår orienteringen? Er fru Hansen kommet med, og har hun fået den hjælp, hun havde brug for?

Helene
svarer:

Førstehjælp til filtret hår

Svar til fru T. M.

Deres hår lider ganske åbenbart af efterveerne fra en alt for brutal medfart. Det filtrer, spalter og er slet ikke til at sætte, når det lige er vasket.

Vask håret i *Helene Curtis Lanolin Shampoo*, der er meget skånsom og nærende, garanteret fri for udtørrende sulfo. Giv det derefter en grundig efterbehandling med *Creme Rinse Skylle-Shampoo*, der både gavner og genopbygger håret, samtidig med, at det af-elektrificeres, så det ikke længere filtrer, men bliver smukt glat og føjeligt. Lad endelig *Creme Rinse* sidde i håret hele 5 minutter, før den endelige afskylning. I Deres tilfælde kan De ikke tillade Dem at snyde lidt med tiden. Et ødelagt hår kræver virkelig tålmodighed.

Spar på malingen i skolen

Svar til 13 år

Jeg synes – som din mor – at det kan virke forkert at bruge make-up i skoletiden, selv om „de andre“ gør det. Frisk luft og tilstrækkelig søvn er desuden også de bedste skønhedsmidler i din alder ... Men til dansen lørdag aften i popklubben ville jeg personlig godt give lov til lidt ekstra farver: en lys, let læbestift. En flydende, fugtighedsbevarende make-up i en beige tone. Evt. lidt øjenmake-up uden alt for dramatiske overdrivelser. Helst kun en meget lys øjenskygge (med lidt talkum under og over) og endelig en anelse mascara til vipperne, hvis de yderste spidser er lidt farveløse.

De nævnte kosmetiske artikler kan du alle få til små lommepengepriser i „Skønhedens Hjerteserie“, der sikkert også forhandles i *Brugsen* i den by, hvor du bor.

Det evigt fedtede hår

Svar til Mette

Fedt hår er så almindeligt, at jeg tror de fleste unge piger her i landet er mere eller mindre plaget af det i perioder. Så De har masser af lidelsesfæller, er det ikke en lille trøst? Men heldigvis plejer fedtkirtlernes overproduktion at aftage med alderen. Hyp-pig hårvask (2 gange om ugen) med en svovlholdig shampoo som *Helene Curtis Egg Shampoo* vil være gavnligt. Denne shampoo indeholder hele, friske æg, der igen indeholder svovl – og svovl virker affedtende. Daglig brug af *Top Model Hair Spray* vil også hjælpe Dem til et altid-velplejet, smukt hår. Den indeholder en nærende hair-conditioner, der genopbygger hårets yderste hornlag og giver det en pæn glans.

Har De hår- eller kosmetikproblemer? ... Så skriv eller ring til: *Helene, Strandvej 156, Skodsborg. (01) 80 35 05.*

Stort behov for orientering

– Gennem de første kurser har vi fået bekræftet, at der blandt hjemmearbejdende kvinder er meget stor interesse for at genoptage et arbejde ude i erhvervslivet, men også, at der eksisterer stor uvidenhed om mulighederne for genoptræning og uddannelse, siger Anna-Lisa Hohwy. Således er en del kvinder i 30-års alderen meget interesseret i grunduddannelser, der svarer til realksamen.

, Det er ikke selve genoptræningen, disse kurser tager sig af. Der er udelukkende tale om orientering. Hvert kursus strækker sig over 14 dage. Det er gratis, og deltagerne får eventuelle rejseudgifter betalt.

Indledningsvis gives en bred erhvervsorientering. Der fortælles om de aktuelle uddannelses- og beskæftigelsesmuligheder i butiks- og kontorlaget, i industrien, på pleje- og omsorgsområdet og andre felter, og deltagerne hører om mulighederne for kortvarige kursus til genoptræning og omskoling. Endvidere tages arbejdspladsens problemer op til belysning, forholdet til virksomhedsledelsen og til kollegerne, sikkerheden på arbejdspladsen med mere. Der arrangeres virksomhedsbesøg, og som et særdeles vigtigt led i kursus kommer deltagerne to gange to dage ud i erhvervspraktik, akkurat som eleverne i folkeskolens ældste klasser. Herigennem får de et indblik i arbejdet, der kan give mere sikkerhed, når de skal vælge.

Også de rent familiemæssige problemer berøres. Der sker en afgørende forandring i hjemmet, når husmoderen bliver udearbejdende, og vi drøfter, hvordan arbejdet i hjemmet kan tilrettelægges, så det bliver mere overkommeligt. Det psykologiske bliver også berørt, idet familiens positive indstilling er vigtig. Hvis ikke familien „bakker“ husmoderen op, er hun ude af stand til at påtage sig sin nye arbejdsopgave – det ville blive for stort et pres for hende.

Opmuntrende resultater

– For det fortsatte arbejde er det naturligvis af stor betydning at vide, hvad deltagerne rent håndgribeligt har fået ud af kursus, og det statistiske materiale, der netop er færdigbehandlet, er absolut opmuntrende. Det viser, at omkring halvdelen har fået beskæftigelse uden en supplerende uddannelse, medens størstedelen af de øvrige er gået ind i en genoptræning eller oplæring gennem de bestående kanaler, som de orienteredes om på kursus.

Fortsættes næste side.

Ja, rigtige cigaretrygere har valgt Prince, cigaretten med den fine, afrundede blended-tobakssmag plus Whitronfilter, det snehvide fiber-filter, der giver Dem den fulde tobakssmag og det lette træk...

Filtercigaretten med fuld tobakssmag

PISKE SKUM

(-hvorfør nu det...?)

fordi:

1. Piskeskum er altid parat
2. Piskeskum bli'r aldrig surt
3. Piskeskum er kaloriefattigt

Piskeskum ligger parat til at pynte en lagkage eller sætte prikken over i'et på f.eks. en dåse ferskner, lige når De har lyst. Piskeskum er lækkert, fyldigt - og KALORIEFATTIGT! Så kræs blot op til hverdag... kom en klat i sovsen, en skefuld i chokoladekoppen, og måske en kølig "top" på øllebrøden! Er der piskeskum tilovers, så lad det blot stå i køleskabet, det holder sig herligt og stiftpisket - selv i flere dage!

Så nemt er det:
Tag 1,5 dl kold mælk eller skummet mælk og bland med Piskeskum. Pisk på normal vis - efter få minutter har De det lækreste Piskeskum.

VEGETABILSK

AMERIKANSK
TØR
ERMOL

Når hjemmehusmoderen vil have udearbejde igen

Fortsat fra foregående side.

Disse kanaler er forskellige faglige organisationer, men det har vist sig, at adskillige ønsker en videregående uddannelse, og det er resulteret i genoptræningskursus inden for handels- og kontorfagene. I denne sæson har en snes handelsskoler sådanne kursus på programmet. De omfatter blandt andet maskinskrivning, dansk handelskorrespondance, engelsk, regning og bogføring, og de afsluttes med statskontrollerede prøver. Kurset kan have varierende timetal og sværhedsgrad, men de fleste er tilrettelagt med et samlet timetal på 200 - fordelt over 20 uger. Undervisningen er gratis, men som oftest må deltagerne af med et lille indskrivningsgebyr samt betale de bøger, der er nødvendige i undervisningen.

Vejledning til alle

- Er der tilstrækkelig orientering om - orienteringen? Hvis fru Hansen bor i en del af landet, hvor der endnu ikke har været sådanne kurser - og i øvrigt er helt uden kendskab til mulighederne og forholdene på arbejdsmarkedet, hvad skal hun så gøre?

- Det skal ikke nægtes, at oplysningen er utilstrækkelig. Det beklagelige er, at der ude blandt folk er for ringe kendskab til arbejdsanvisningskontorerne og deres opgaver. Der er på samtlige landets 31 anvisningskontorer plus filialkontorerne mulighed for at få en individuel vejledning. Man skal blot ringe kontoret op og få aftalt en personlig samtale med arbejdskonsulenten eller erhvervsvejlederen, alt efter hvem man har mest brug for at tale med. Kontorenes personale er altid parat til at svare, og man kan få alle de oplysninger, man ønsker, om arbejdsmarkedets forhold, mulighederne for genoptræning og naturligvis også om det nærmeste orienteringskursus og chancerne for at komme med dér.

I første runde strakte bevillingen til en halv snes orienteringskurser med cirka 300 deltagere - inden for fem arbejdsanvisningskontorets områder. Flere kurser er i gang i vinter, efter at der er stillet et nyt beløb til rådighed, men der er langt igen, inden vi er nået hele landet rundt. Vi håber, at resultaterne fra første omgang vil danne grundlag for en fortsættelse af arbejdet.

- Behovet er vel ikke lige stort overalt i landet?

- Nej, der er som bekendt mangel på arbejde i store dele af Vestjylland og mangel

på arbejdskraft, jo længere man kommer ind mod København. Det udelukker dog ikke, at der kan gives orientering i de mere arbejdsagre områder, hvis der er behov for og ønske om oplysning. Det skete i september i Esbjerg. Fra de undersøgelser, der går forud for ethvert kursus, vidste vi, at der ikke var store beskæftigelsesmuligheder for kvinderne i denne landsdel. Man fastholdt imidlertid ønsket om et orienteringskursus, og anvisningskontoret gik med til det, men gjorde udtrykkelig opmærksom på udsigterne, og at kontoret kun havde begrænsede muligheder for at skaffe deltagerne beskæftigelse.

– Hver bevilling er på 100.000 kr. – det vil sige en udgift på 3-400 kr. pr. deltager alene for *orientering*. Står resultatet i et rimeligt forhold til udgifterne?

– Hvis man anlægger en økonomisk vurdering, må svaret blive ja, idet oplysninger fra arbejdsgivere anfører et beløb på mellem 2000 og 4000 kr. pr. oplæringssted i industrien. Kan man blot undgå en eller to fejlplaceringer pr. person og dermed nedsætte antallet af dem, man kalder „flakkere“, må udgifterne anses for at være små. Dertil kommer, at de personlige skuffelser mindskes.

Ikke forsøg på at lokke ...

– Jeg vil gerne stærkt understrege, fortsætter Anna-Lisa Hohwy, at disse kurser ikke arrangeres som et forsøg på at lokke kvinderne hjemmefra. Det, vi vil, er at give dem et mere realitetsbetonet grundlag at gå ud fra. Når en kvinde beslutter sig til udearbejde, er det sjældent „bare en grille“. Det sker oftest efter moden overvejelse, måske har hun forberedt sig gennem flere år, medens børnene voksede op. Det kan da kun være rimeligt at hjælpe denne kvinde med at finde frem til det rigtige!

– Lad mig tilføje, slutter Anna-Lisa Hohwy, at et par af deltagerne efter kursus er blevet klar over, at deres plads alligevel er i hjemmet. De har fundet frem til, at arbejdet dér vil kunne give dem en meningsfyldt tilværelse. Det må også siges at være et positivt resultat ... *ep.*

Det er den med de gode java- tobakker

Granada er en cerut i meget høj kvalitet, blandt andet med stort indhold af fine java-tobakker.

Gennem moderne fremstillings-
teknik er det muligt
at sælge Granada for kun 47 øre.

GRANADA

ah..!

Samvirke 41. årgang

Chefredaktør: EGGERT NIELSEN, ansvarshavende. Medarbejdere: Bodil M. Begtrup, Kaj Christiansen, J. Rahbe Mathiesen og Otto Riis, redaktionschef. Redaktionens adresse: Roskildevej 65, 2620 Albertslund, telefon: 64 88 11, udenbys: (01) 64 88 66. Udgifter: Fællesforeningen f. Danmarks Brugforeninger. Tryk: Egmont H. Petersen, Gutenberghus. Samvirke påtager sig intet ansvar for manuskripter, fotografier og tegninger, der uopfordret indsendes.

CIRKEL KAFFE i smag med tiden

- der er nettovægt i posen

Åben pris og dato
Nettovægt i posen

Prøv Cirkel kaffe - den datomærkede kvalitets-
kaffe i 4 forskellige konstante top-blandinger:
Luxus Cirkel i vac-dåse samt Blå, Hvid og Rød
Cirkel - og nettovægten betyder, at De får kaffe
for alle pengene.

HB

& BRUGSEN